

ב"ה

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות
לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש
זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שיחות • אגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

תתקצט

ערב שבת קודש
יום הכיפורים
ט' בתשרי התשע"ד

יוצא לאור עלידי
מכון ליובאוויטש שעל־יד
צעירי־אגודת־חב"ד באה"ק ת"ו – המרכז

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

ט' בתשרי ה'תשע"ד - ט"ז בתשרי ה'תשע"ד

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ו'	ט' בתשרי	הלי שאר אבות הטומאות פרק יב-יד.	הלי שגגות פרק ד.	מ"ע קה.
ש"ק	י' בתשרי	פרק טו-יז.	פרק ה.	מ"ע קה.
א'	י"א בתשרי	פרק יח-כ.	פרק ו.	מ"ע צח.
ב'	י"ב בתשרי	הלי טומאת אוכלין.. בפרקים אלו. פרק א-ג.	פרק ז.	מ"ע צח.
ג'	י"ג בתשרי	פרק ד-ו.	פרק ח.	מ"ע צח.
ד'	י"ד בתשרי	פרק ז-ט.	פרק ט.	מ"ע צח.
ה'	ט"ו בתשרי	פרק י-יב.	פרק י.	מ"ע צח.
ו'	ט"ז בתשרי	פרק יג-טו.	פרק יא.	מ"ע צח.

זמני השבוע*

צאת הכוכבים	שקיעת החמה***	מנחה גדולה	חצות היום והלילה	סוף זמן ק"ש	זריחת החמה	זמן ציציית ותפילין	עלות השחר**		תאריך
							72 ד' לפני הזריחה	120 ד' לפני הזריחה	
7.14	6.49.6	1.08	12.36	9.28	6.30	5.32	5.10	4.21	ו', ט' בתשרי
7.12	6.48.2	1.07	12.36	9.28	6.31	5.33	5.11	4.22	ש"ק, י' בתשרי
7.11	6.46.9	1.07	12.36	9.28	6.31	5.34	5.12	4.23	א', י"א בתשרי
7.10	6.45.6	1.06	12.35	9.28	6.32	5.34	5.13	4.24	ב', י"ב בתשרי
7.08	6.44.3	1.06	12.35	9.28	6.33	5.35	5.13	4.24	ג', י"ג בתשרי
7.07	6.42.9	1.05	12.35	9.29	6.33	5.36	5.14	4.25	ד', י"ד בתשרי
7.06	6.41.6	1.05	12.34	9.29	6.34	5.36	5.15	4.26	ה', ט"ו בתשרי
7.04	6.40.3	1.05	12.34	9.29	6.34	5.37	5.15	4.27	ו', ט"ז בתשרי

* הזמנים מתייחסים לאזור המרכז. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.
 ** לגבי זמן עלות השחר הנהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין.
 *** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"ו בסידורו ('סדר הכנסת שבת') מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה "בכמו ארבע מינוטין" (לשון אדה"ז שם. שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת		ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש
6:12	7:23	6:27	7:25	6:19	7:25	6:29	7:25	6:29	7:25
6:05	7:16	6:21	7:18	6:12	7:18	6:23	7:18	6:23	7:19
6:03	7:14	6:18	7:16	6:09	7:16	6:20	7:15	6:20	7:16

עורך אחראי: לוי יצחק שייקביץ • עורך: נחמיה קפלון • הגהה: יוסף יצחק אולידורט

מו"ל: מכון ליובאוויטש שעליד צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו - המרכז

יור: הרב יוסף יצחק הכהן אהרונוב

כתובת: ת"ד 14 כפר-חב"ד 60840, טל' 03-9607588, פקס: 03-9606169

7474-ISSN 0793 אינטרנט: www.chabad.org.il דואר אלקטרוני: chabad@chabad.org.il

מיונה הנביא לומדים את כוח התשובה

מדוע דווקא לגבי יונה למדים ששאב רוח הקודש משמחת בית
השואבה? • אין לברוח מהקב"ה, וסוף־סוף גם הגשמיות תחבור
לרוחניות • בכוחה של תשובה להפוך רשע גמור לצדיק גמור • חידוש
זה של יונה בן אמיתי, קיבל מעניינם של המים בשמחת בית השואבה
• משיחת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

מבטל את ההבדלה והירידה של "מים תחתונים".
יתירה מזו: על־ידי זה הם מתעלים למעלה יותר
מכפי שהיו קודם ירידתם; כל ירידה הרי היא
לצורך עליה.

העניין ברוחניות של ההבדלה בין "מים
עליונים" ל"מים תחתונים" הוא - ההבדלה
הכללית בין מעלה ומטה, בין רוחניות וגשמיות,
"השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם".⁸

אלא שזהו רק כפי שהוא מצד סדר הבריאה.
אבל תכלית הבריאה היא "אשר ברא אלקים
לעשות"⁹, לעשות ולתקן, ושככל העניינים שלמטה
תהיה עליה, ועוד למעלה יותר מכפי שהיה קודם
הירידה, כנ"ל.

ועניין זה מתבטא גם בכך ש"מים תחתונים
בוכים אנן בעינן למהוי קדם מלכא", והקב"ה
הבטיח להם ניסוך על גבי המזבח, שעל־ידי זה

א. שמחת¹ בית השואבה היתה מפני שבסוכות היו
מנסכים על המזבח גם מים² - מלבד ניסוך היין
שהיה גם במשך כל השנה.

איתא במדרש³, שהטעם שהמים זכו לכך, הוא,
לפי שבשעה שאמר הקב"ה "יהי רקיע בתוך המים
גו"⁴ והבדיל בין "מים עליונים" ל"מים תחתונים"⁵
- בכו "מים תחתונים", ועמדו בתשוקה ואמרו
"אנן בעינן למהוי קדם מלכא"⁶. ולכן הבטיח להם
הקב"ה שיקחו מהם לנסך על גבי המזבח.
והיינו, שניסוך המים על גבי המזבח בסוכות,

(1) מכאן עד סוף ס"ב - הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר (באידית),
ונדפס בלקו"ש ח"ב ע' 420 ואילך. במהדורא זו ניתוספו
בשוה"ג עוד איזה ציוני מ"מ וכמה פרטים מהנחה בלתי
מוגה (ע"פ "סרט הקלטה").

(2) "הלכה למשה מסיני" (סוכה לד, א. וש"ג), ומרומז גם
בפסוקים (ראה שבת קג, סע"ב. וש"ג). ועז"נ (ישעי' יב, ג)
"ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה", היינו, שאיבת
המים לניסוך המים צריכה להיות "בששון" דווקא
(מהנחה בלתי מוגה).

(3) הובא בפרש"י ורמב"ן ורבינו בחיי ויקרא ב, יג. וראה
מדרש עשה"ד א (נדפס באוצר מדרשים אייזנשטיין) ע'
450. רשימות הצי"צ לתהלים צב (יהל אור ס"ע שלד).

(4) בראשית א, ו.

(5) ראה פרש"י עה"פ.

(6) ומאז ואילך עומדים הם בתשוקה ובכ"י זו (מהנחה בלתי
מוגה).

(7) שהרי המים שמנסכים על גבי המזבח לפני ה' - שואבים
אותם מ"מעין" דווקא, שנמשך ונובע ע"י "גידי הארץ"
(ראה שו"ת הרא"ש כלל לא סי"א. ב"י יו"ד סר"א ד"ה
כתב א"א ז"ל בתשובה), שהו"ע "מים תחתונים" (מהנחה
בלתי מוגה).

(8) היינו, שלמטה בארץ תהי' ההנהגה ע"פ טבע, ובשמים
תהי' ההנהגה באופן ד"מלכותא דרקייעא" (מהנחה בלתי
מוגה).

(9) בראשית ב, ג.

צריכים לראות שהנשמה תרמה את הגוף, דהיינו, שהנשמה תרמה את הגשם ותעשה ממנו דירה לו יתברך.

על-פי זה יוכן הטעם שמצינו בנוגע ליונה דווקא ששאב משמחת בית השואבה: עניין שמחת בית השואבה הוא, כאמור לעיל¹⁷, העניין של "מחצתי ואני ארפא", עניין "אשר ברא אלקים לעשות" - "לתקן", שמבלי הבט על הירידה שבגשמיות, ישנו הכוח להעלותו למעלה יותר מקודם לכן. ומשמחת בית השואבה שואבים את הכוח ל"יונה" מלשון אונאה - לרמות את הגשם ולעשות מגשמיות העולם גופא דירה לו יתברך.

ג. וזהו גם ענינו של יונה ונבואתו - בפשטות העניינים:

ענינו של יונה בן אמיטי היה - ללמד תשובה את העם, ולא רק סתם חרטה, אלא כדאיתא בגמרא¹⁸ בפירוש הפסוק¹⁹ "וישובו גו' ומן החמס אשר בכפיהם", "אפילו גזל מריש ובנאו בבירה מקעקע כל הבירה כולה ומחזיר מריש לבעליו" - שגם לאחרי שעשו פעולה שעל-ידה מתבטל חיוב השבת הגזילה²⁰, מכל מקום, מתנהגים לפנים משורת הדין להחזיר הגזילה.

ועניין זה פעל יונה גם ב"חוצה" - אצל אומות העולם, ומזה גופא מוכח גם בנוגע לפעולה על בני ישראל, היינו, שגודל פעולתו היתה עד כדי כך שנשפך ("עס גיסט זיך איבער") גם החוצה, וכידוע²¹ המשל בזה מחבית מלאה, שכשמתמלאת על גדותיה נשפך ממנה גם לחוץ. ועל דרך הלשון "די והותר"²², שכיצד יודעים שיש כבר "די" - כאשר ישנו "והותר".

ד. וזהו הטעם שמפטירין ביונה במנחת יום הכיפורים - לפי "שיש בו כוח התשובה ושאין יכולין לברוח מאת פני הקב"ה"²³:

17 ס"ג.ט. (בגוף השיחה).

18 תענית טז, א.

19 יונה ג, ח.

20 ראה גיטין נה, א (במשנה).

21 ראה תו"א מג"א צא, א. ובכ"מ.

22 ע"ד לשון הכתוב - ויקהל לו, ז.

23 שו"ע אדה"ז או"ח סתרכ"ב ס"ד.

יתעלו למעלה מקודם ירידתם.

וזהו הטעם לגודל השמחה של שמחת בית השואבה - כיוון שאז מבטלים את כל הבדלות ומחיצות העולם¹⁰, פורצים את כל הגדרים וההגבלות של העולם על-ידי זה שמתקשרים עם הקב"ה; "שמחה פורץ גדר".

ולכן שמחת בית השואבה היא המקור והשורש לכל שמחה - אמיתית עניין השמחה, שפירושה פריצת גדר העולם.

* * *

ב. [. . .] אודות הטעם לשם "שמחת בית השואבה", איתא בירושלמי¹¹, "שמשם שואבים רוח הקודש"¹². יונה בן אמיטי נכנס לשמחת בית השואבה ושרת עליו רוח הקודש".

ולכאורה אינו מובן: בבית המקדש בעת שמחת בית השואבה היו אלפים רבים מישראל, וביניהם כמה וכמה גדולים. ומכיוון ש"משם היו שואבין רוח הקודש" - הרי כולם קיבלו משם רוח הקודש, ומדוע מזכירים דווקא את יונה?

כמדובר לעיל¹³ שכל סיפורי התורה אינם סיפור בעלמא, אלא הוראה בעבודת האדם לקונו - כן הוא גם כן הסיפור בירושלמי אודות יונה.

איתא בזהר¹⁴ ש"יונה בן אמיטי" קאי על הנשמה, מלשון "לא תונו איש את עמיתו"¹⁵. כלומר, שבירידת הנשמה בגוף, הנה מצד הריחוק וההפכיות דנשמה וגוף¹⁶, צריכים לראות שהגוף לא ירמה, חסיושלום, את הנשמה; אדרבה -

10 וכיוון שעליית התחנות למדריגת עליון מהוה חידוש גדול יותר מאשר עמידת העליון במדריגתו - הרי זה באופן ד"לפום צערא אגרא" (אבות פ"ה מכ"א), ובמילא, גם השמחה היא גדולה ביותר - מצד ביטול ההבדלה, הגדרים והמדריגות וההגבלות כו' (מהנחה בלתי מוגה).

11 סוכה פ"ה ה"א. הובא בתוס' סוכה ג, רע"ב.

12 דהיינו, שיחד עם שאיבת המים "ממעייני הישועה", היו שואבים ג"כ רוח הקודש (מהנחה בלתי מוגה).

13 ס"י. (בגוף השיחה).

14 ח"ב קצט, א.

15 בהר כה, יז.

16 שהרי הנשמה היא תכלית הרוחניות, והיא יורדת לעולם שהוא גשמיות - ההיפך בתכלית מרוחניות (מהנחה בלתי מוגה).

"אפילו רשע גמור", אם "הרהר תשובה בדעתו" נעשה ברגעא חדא צדיק גמור (כמאמר הגמרא³⁴), ומכאן ואילך עובד הוא עבודתו כפי שהקב"ה רוצה שיעבדוהו בעולם הזה, לעשות כאן דירה לו יתברך.

וזהו שמפטירין ביונה במנחת יום הכיפורים – כיוון שב' עניינים אלו הם נתינת־כוח לעבודת התורה והמצוות על כל השנה כולה, לאחר קבלת הסליחה והכפרה ביום הכיפורים.

ה. ועל־פי זה יובן קישור העניינים – שיונה שאב רוח הקודש בשעת שמחת בית השואבה:

בנוגע לאחרים – היה אפשר להיות עניין רוח הקודש גם בזמנים אחרים, ובשמחת בית השואבה היתוסף בזה עוד יותר;

אבל בנוגע לעבודתו של יונה – ההבהרה ש"אין יכולין לברוח מאת פני הקב"ה" גם בנוגע לעניין שנמצא ב"עומק תחת", וידיעת "כוח התשובה", שבכוחה להפוך רשע גמור לצדיק גמור – על זה יש צורך בנתינת־כוח מיוחדת מלמעלה, ובעת ציון דווקא.

ונתינת כוח זו היא משמחת בית השואבה הקשורה עם ניסוך המים, שענינו הוא ביטול ההבדלה בין עליונים לתחתונים (כנ"ל סעיף א), שלכן, גם לאחר ההבדלה "אין יכולין לברוח מאת פני הקב"ה", כיוון שכל ענינה של ההבדלה הוא כדי שיבטלו אותה כו'.

וזהו תוכן הנתינת כוח משמחת בית השואבה – עניין "ואני ארפא", היינו, שככל שיהיה העולם במדרגה נמוכה, קשור הוא עם הקב"ה, וככל שיהיה האדם במדרגה נמוכה, בכוחו לעשות תשובה ולהתקשר עם הקב"ה.

ובהכנה זו של שמחת בית השואבה – יוצא האדם לעבודתו על כל השנה כולה, למלא את התפקיד ד"אני לא נבראתי אלא לשמש את קוניי³⁵.

(קטעים מהתעודות ליל ג' חול־המועד תשט"ז.
תורת מנחם כרך טו, עמ' 72-75, 60-63)

34) קידושין מט, ב. וראה אור זרוע סקי"ב.
35) משנה וברייתא סוף קידושין – ע"פ גירסת הש"ס כת"י (אוסף כת"י של.

ענינו של יום־הכיפורים הוא – "ביום חתונתו וביום שמחת לבו"²⁴, דהיינו שהוא יום שמחה, כיוון שבו נעשה עניין "סלחתי כדברך"²⁵, שהאדם נפטר מכל העניינים הבלתי רצויים (ולכן נקרא יום א' דחג הסוכות בשם "יום הראשון"²⁶ – "ראשון לחשבון עוונות"²⁷), ובמילא יוצא לעבוד עבודתו בכל השנה כולה בכוחות חדשים.

ונתינת הכוח לזה – מב' העניינים האמורים:

לכל לראש – צריך אדם לדעת ש"אין יכולין לברוח מאת פני הקב"ה" [שהרי ההבדלה ד"השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם", אינה אלא כדי שיתגברו עליה ויבטלו אותה²⁸], וכמו שכתוב²⁹ "אם אסק שמים שם אתה ואציעה שאול הנך", היינו, שבכל מקום שהוא – הן ב"שמים" והן ב"שאול" – נמצא הקב"ה, ובמילא, אין הגשמיות יכולה לברוח ולהינתק מהרוחניות.

אלא שעל כך נשאלת השאלה: איזו שייכות יש לו עם רוחניות?! והמענה לזה – "שיש בו כוח התשובה":

ענינה של תשובה הוא – כפירוש אדמו"ר הזקן³⁰ – מלשון "והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה"³¹, שעל־ידי עבודה זו שבה הנשמה למקורה, אף־על־פי שבשעת מעשה קשורה היא בגוף; וכיוון שהנשמה קשורה עם הגוף ומתפעלת ממקרי הגוף³² – הרי כשהנשמה מתעוררת בתנועה של "תשוב אל האלקים", לוקחת היא עמה גם את הגוף.

ובשביל זה אין צורך בריבוי זמן וכמה וכמה עניינים, אלא עניין זה יכול להיות "בשעתא חדא וברגעא חדא"³³, אם רק ישנה הזזה ("אויב נָאָר ער גיט זיך אַ ריר") באמת בפנימיות לבבו – אזי

(24) שה"ש ג, יא. וראה תענית כו, ב (במשנה) ופרש"י.

(25) שלח יד, כ. וראה לקו"ש חכ"ד ע' 570 הערה 10. וש"נ.

(26) אמור כג, מ.

(27) תנחומא אמור כב.

(28) [ראה לעיל בשיחה עם ש' 56 הערה 28].

(29) תהלים קלט, ח.

(30) לקו"ת ר"פ האזינו. ובכ"מ.

(31) קהלת יב, ז.

(32) ראה תניא פמ"ב (ס, ב).

(33) זח"א קכט, סע"א.

ההוספה בשמחה תזרז את הגאולה

ריקוד בשמחה גדולה שאין למעלה ממנה

חג הסוכות בכללותו קשור עם הגאולה העתידה – כמו שכתוב בהפטרה דיום א' דסוכות אודות הייעודים דלעתיד לבוא: "והיה כל הנותר מכל הגויים הבאים על ירושלים ועלו מידי שנה בשנה להשתחוות למלך ה' צבאות ולחוג את חג הסוכות". ולהעיר גם מדברי הגמרא שלעתיד לבוא ינסה הקב"ה את אומות העולם במצוות סוכה – "מצווה קלה יש לי וסוכה שמה לכו ועשו אותה כו".

והעיקר – שיהיה כן בפועל ממש, ותיכף ומיד, עוד לפני אמירת ההפטרה (שזמנה ביום, ולאחרי תפילת שחרית וקריאת התורה), בהתחלת הזמן ד"שמחת בית השואבה" – מיד לאחרי תפילת ערבית, כדאיתא בגמרא "כשהיינו שמחים בשמחת בית השואבה לא ראינו שנה בעינינו, כיצד שעה ראשונה וכו' לתפילת מנחה, משם לתמיד של בין הערביים, מכאן ואילך לשמחת בית השואבה".

ולכן, יש להתחיל ב"שמחת בית השואבה" תיכף ומיד, ועוד לפני קידוש וסעודת יום טוב, ואחרי כן יפסיקו למשך זמן כדי לקדש על היין, יין המשמח, ולאכול סעודת יום טוב בשמחה, ולאחרי זה ימשיכו ב"שמחת בית השואבה" באופן ש"לא טעמנו טעם שינה".

והמעשה הוא העיקר – שלא יישאר בדיבור בלבד, או בספר הנדפס, כי אם "א לעבעדיקער ספר" (על דרך הפתגם הידוע בנוגע לריקודים דשמחת תורה שהיהודי נעשה הרגלים דהספר תורה), ריקוד בשמחה גדולה, ועד לגדולה שאין למעלה ממנה – גאולה האמיתית והשלימה עלידי משיח צדקנו. וכן תהיה לנו – תיכף ומיד ממש, ובמילא, ממשיכים לחגוג "שמחת בית השואבה" בארצנו הקדושה, בירושלים עיר הקודש, בבית המקדש השלישי ועד לקודש הקודשים... וכאמור, תיכף ומיד ממש.

(משיחת ליל א' דחג הסוכות ה'תשמ"ט, התועדויות תשמ"ט, כרך א, עמ' 106 – בלתי מוגה)

המשך השמחה בטיסה לארץ הקודש

כאשר שמחת בית השואבה נערכת עלידי בני ישראל בכל מקום שהם, בריבוי מקומות, הרי זה ממהר ומזרז עוד יותר את שמחת בית השואבה דכל בני ישראל, במקום אחד – בעזרה שבבית המקדש השלישי. ובפשוטות – שמיד לאחרי התחלת חגיגת שמחת בית השואבה בחוץ לארץ מקיים הקב"ה את הבטחתו "ואתם תלוקטו לאחד אחד בני ישראל" (ישעיה כז, יב), ולוקח את כולם "עם ענני שמיא" (דניאל ז, יג) לארצנו הקדושה.

וממשיכים שמחת בית השואבה במשך הטיסה (פליענדיק) "עם ענני שמיא" ביחד עם עוד יהודים שפוגשים אותם במהלך הטיסה "עם ענני שמיא", ועלא אחת כמה וכמה עם היהודים שפוגשים בארצנו הקדושה.

(משיחות לילות חג הסוכות תנש"א, התועדויות תנש"א, כרך א, עמ' 122)

רבי יעקב עמדין (היעב"ץ) במשנת הרבי

- מדוע אין אומרים "בשמחה ובצהלה" ביום הכיפורים שחל בשבת?
- האם שונה סעודת מלוה מלכה מסעודות שבת? • ומה נוהגים באדר ראשון של שנה מעוברת? • על הכנות לברית מתוך סידורו • לפחות כ"ו פעמים ציין הרבי ליעב"ץ ב'הגדה של פסח' שערך בשנת תש"ו • והתבטא עליו כי מדייק הוא אפילו באותיות

מדקדק נפלא

רבי יעקב עמדין [=הקרוי על שם עיר רבנותו אמדן] היה מגדולי חכמי אשכנז, רב, פוסק ומחבר. הוא נולד בשנת ה'תנ"ז לאביו רבי צבי הירש אשכנזי - ה"חכם צבי", וממנו קיבל את רוב תורתו וחכמתו. פרסם קרוב לחמישים ספרים, שהמפורסמים שבהם: סידור "בית יעקב" הכולל פירושים ודינים, "שאלת יעב"ץ" - שו"ת, "לחם שמים" על המשנה, "מור וקציעה" - על טור ובית יוסף, ועוד.

"ר' יעקב עמדין היה מדייק ככלל ענין בתכלית הדיוק, עד לדיוק אפילו בנוגע לאותיות כו", כך התבטא הרבי באחת ההזדמנויות ('בצל החכמה' עמ' 265).

ביום שני, כ"ג מרחשון תשכ"ה, ביקר אצל הרבי הסנטור של מדינת נ"י, מר ק. עם פמלייתו, והרבי שוחח עמו בהרחבה. בין הנוכחים במקום היה גם הסנטור יעקב יעב"ץ, מצאצאי ר' יעקב עמדין. עם סיום הפגישה ראה הרבי צורך וביקש את סליחתו על-יך שלא דיברו אודות סבו (לפי שיחות קודש תשכ"ה כרך א' עמ' 530). אמנם באותה הזדמנות "לא דיברו", אולם במשך השנים הרבות, הרבה הרבי להביא מתורתו וחיבוריו הראשונים של

היעב"ץ.

"בסידור יעב"ץ פוסק לומר בברוך שאמר וישתבח ובבורא נפשות רבות - חי העולמים בחד יו"ד ובפתח, ובפיט האדרת והאמונה - לחי העולמים ובפתח" - כך מציין הרבי באיגרת (לקוטי שיחות כרך יט עמ' 463) בה מברר את נוסחת "לחי העולמים".

על סעודת מלוה מלכה נאמר בסידור יעב"ץ (זמירות למוצאי שבת), כי בסעודה זו "אין בה אכילה גמורה... שהיא נאכלת על השובע ואין אוכלים אותה אכילה גמורה באופן שאין הנאה מגעת לעצמות האחרים כי אם לזה, כי לא לאכילה הוא צריך רק מכוונת המצוה הוא נהנה ולא מגשמיות האכילה שאיננה נמצאת בכאן ואינה נעשית כ"אם לשם מצוה בלבד".

הרבי בשיחה (לקוטי שיחות כרך לו עמ' 75 הערה 55) מביא את כל הנאמר, ומעיר:

אבל לכאורה, גם סעודות שבת כשנאכלות כדבעי הן רק לשם מצוה ואין בה פסולת כו' - ראה זהר חלק ב' פת, ב. וראה תורה אור ריש פרשת חיי שרה. בשלח סה, סוף עמוד ב ואילך. ובכמה מקומות.

הכנות לברית

בסיום מאמר חסידות (ספר המאמרים מלוקט חלק ה' עמ' רלג ואילך) נאמר:

וגם בלילה שלפני הברית (שאז הוא התחלת ההכנה לברית) נוהגים ללמוד מאמר הזהר על הפסוק אשרי תבחר ותקרב ישכון חצריך נשבעה בטוב ביתך קדוש היכלך (תהלים סה, ה) – כמבואר בסידור בית יעקב (להר"י עמדין). ובכמה מקומות. והרבי מטעים:

כי העבודה בד' העניינים שבפסוק זה שהם כנגד ד' העולמות וד' אותיות שם הוי' היא ההכנה והכלי להגילוי שלמעלה מהשתלשלות.

חליצת תפילין בראש-חודש

בשער ה' נאמר (אחרי הלל): "כאן ראוי לומר שיר היום וכן הנהיג הרמ"ע ז"ל... ואומר חצי קדיש וחולצין התפילין".

באיגרת מיום י"ב אלול תש"ה (אגרות-קודש כרך ב' עמ' נג) מציין הרבי:

ועל-פי כל הנ"ל הנה מה שהביא בסידור יעב"ץ דחולצין התפילין אחר קדיש ואשר, על-פי הרמ"ע, יש לאמר שיר-שלי"ום בשחרית – ארכבי אתרי רכשי [=על פי כתובות נה, ב. ב"ב קנב, א] כי הפסקים סותרים זה-את-זה.

ואין להקשות אמה שפסק רבינו הגדול מהרמ"ע שהנהיג לומר שיר-שלי"ום בשחרית – משטחיות לשון היעב"ץ משמע דהרמ"ע הנהיג שתים: לומר שיר-שלי"ום ולא ברכי נפשי ובשחרית. ויש לברר בשו"ת הרמ"ע, ואינם תחת-ידי. [ראה פיענוח כל זה בשלחן מנחם' (היכל מנחם תשע"ג) כרך ב' עמ' קצט].

מנהגים שונים

ובסידור יעב"ץ אשר אביו – החכם צבי – היה מכה ורוקע ברגליו וטופח בסנדלו כשהגיע לזכור המן, וכן ראיתי כ"ק מו"ח אדמו"ר נוהג. כתב הרבי והועתק ב'ספר המנהגים-חב"ד' עמ' 73.

בלקוטי שיחות (כרך יט עמ' 43) על אמירת

פרקי אבות בשבת ערב תשעה באב:

אבל ראה... סידור יעב"ץ (דיני בין המצרים, אשנב ג' לערב ט"ב אות יב) – דמנהג זה [ברמ"א או"ח (סוף סימן תקנג) ד"אם חל (ערב ט' באב) בשבת אין אומרים פרקי אבות"] צריך-עיון ותמוה". באגרות-קודש כרך ב' עמ' רלט, לגבי מנהג אמירת פסוקי השמות באלוקי נצור: אבל לעת-עתה לא מצאתיו... ובסידור יעב"ץ – אף שיש מציינים להם.

בהדרן על מסכת כתובות (מיו"ד שבט תשל"ו), שם דובר במעלת ארץ ישראל, ציון מספר פעמים ל"סידור יעב"ץ בתחילתו (סולם בית אל אות ו'). ראה הערות 17, 39, 55.

הוספות המוציא לאור

חלק ניכר מדברים שהופיעו בסידור היעב"ץ הם תוספת של המוציא-לאור. וכך כתב הרבי לעניין אמירת "ברינה ובצהלה" בראש השנה וביום הכיפורים שחלו בשבת (מחזור חב"ד עמ' 436; ספר המנהגים עמ' 60):

כי ימים אלו לא ניתנו לשמחה (ראה שו"ע רבינו הזקן סימן תקפ"ב סעיף יו"ד). ומשמע שכן המנהג ממה שכתב בסידור יעב"ץ (והוא מהמוציא-לאור ולא ליעב"ץ עצמו). מטה אפרים סימן תקפ"ב, ב. וכן כתב לעניין נוסח אמירת "ותגלה":

ותגלה. בסידורים: יעב"ץ (ועל-פי הוצאה הראשונה שהיא של המחבר עצמו יש לברר אם אין זו הוספה מהמו"ל שלאחריו). מיהו אותו מוציא-לאור?

הכוונה להרב משה שו"ב מז'טומיר, שהוסיף הרבה דינים לסידור המקורי של היעב"ץ, ועל דבר זה התבטא בעל ה'מנחת אלעזר' ממונקאטש בספרו 'חמש מאמרות' מאמר נוסח התפלה:

"...סידור הגאון מ' יעב"ץ ז"ל... אך עתה מקרוב... בדפוסים החדשים לערב בתוך הסידור תערוכות כזה אשר אין עוד באפשרות לידע עוד מה הוא מהגאון הנ"ל או מזולתו..." (וראה בהרחבה בסידור יעב"ץ מהדורת אשכול ירות"ו תשנ"ג ח"ב עמ' תתרכ"ד).

בעניין "כל זמן שבין עיניך – יהיו שניים", מציין הרבי (לקוטי שיחות כרך יט עמ' 49) לנאמר

בריאת העולם

בהזדמנות מסוימת (לקוטי שיחות כרך טז עמ' 488) ביאר הרבי ("ועל־פי־זה יומתק") את מה שסיפר כבוד־קדושת אדמו"ר מהוריי"צ שחסידיים הראשונים היו לומדים בכ"ה באלול פרשת בראשית עד "יום אחד"; כ"ו אלול – "יום שני" וכו' – שבכך התכוונו להביא תוכן של עבודה [=עבודת ה'] גם בעניינים של "בראשית ברא גו' " (אתערותא־דלעילא).

בעניין זה בא הציון בשוליה־הגיליון:

ראה גם סידור יעב"ץ דיני חודש אלול אות כב. ושם נאמר: "כ"ה בו נברא העולם לכך ילמוד פרשת בראשית עד יום אחד וכן בכל יום כו'". דברי היעב"ץ בסידורו דיני תשעה באב – בעניין עישון בתשעה באב (בפרט בזמנים ההם שהעשן היה עובר דרך מים כו') – הובאו עלידי הרבי ש"לצורך קצת, כשאינו מתכוין לתענוג, רק לעזור בעשיית צרכים, כידוע מטבעו ופעולתו הטובה בזה, כהאיגוונא פשיטא ליה דשרי... ועל זה סמכתי ועבידנא עובדא בדידי... כשהוצרכתי לכך לצורך הבריאות כו'".

הדברים הובאו כדוגמה הלכתית בעניין נושא עיוני הדורש התעמקות מוחלטת (התוועדות תשד"מ כרך ד' עמ' 2562).

כ"ב מנחם אב, "בו כלו מ' יום של שכיבת הנביא על צדו הימנית לעון בית יהודה (סידור רבי יעקב עמדין)" – כך מובא בספר 'דבר יום ביומו' (לר"ח קנאלוער) הכולל "מאורעותיו ותולדותיו של כל יום ויום שבו נעשו ונולדו בנוגע לאחינו בני ישראל עד עת האחרונה כדרך אשר סלל הגאון יעב"ץ ז"ל בסדורו".

הרבי הביא את הדברים בשבת קודש פרשת עקב תשל"ז (שיחות־קודש תשל"ז כרך ב' עמ' 469 ואילך) והפיק מהם לקח בעבודת ה'.

כללי הנהגה בשם אומרם

בשנת תשכ"ח ערך הרה"ג הרה"ת ר' יצחק דובער אושפל מראשי ישיבת תומכי תמימים בני. "סדר הנהגה לתלמידים". הדברים עברו את הגהתו של הרבי, שאף שינה בהם כמה פרטים.

בשו"ת שאילת יעב"ץ חלק א' סימן קכה:

ראה תוספות־דיבור־המתחיל של יד (ערכין ג, ב). וכן מפורש בנימוקי יוסף הלכות תפילין שם. ראה מעדני יום טוב להלכות קטנות להרא"ש הל' תפילין סימן טו אות ב. אבודרהם שער ג' (ברכת השחר). שאילת יעב"ץ סימן קכ"ה. ובכמה מקומות. אבל בתוספות־דיבור־המתחיל וקשרתם מנחות לו, א (תוד"ה עבורי יומא לג, ב) לא משמע כן. וכן מפורש בשו"ת הרא"ש כלל ג ס"א. ט"ז אורח־חיים סימן כה ס"ד ק (וראה שם ס"ק ה). שו"ע אדמו"ר הזקן שם סעיף יב. ועוד.

שנה מעוברת

לעניין תענית ז' אדר בשנה מעוברת, מביא הרבי (לקוטי שיחות כרך טז עמ' 342 הע' 5) כי צוין באחרונים דעות שצריך להיות באדר שני, ובין השאר מזכיר "החכם צבי (בשאילת יעב"ץ חלק א' סימן קיז) היעב"ץ בסידורו..."

יצוין, כי לימים, בעת ביקור ה'פני מנחם', ציין הרבי ('בצל החכמה' עמ' 265), כי "מצינו בדבריו חידוש בקשר לחודש אדר" ופירט את הנאמר שם. עם זאת מסיק הרבי לבסוף כדעות הסבורות דנוהגין להתענות בראשון.

באותה שיחה שבלקוטי שיחות מתייחס הרבי לתשובה אחרת בשאילת יעב"ץ (ח"ב סימן פח "ויש לומר עוד כו'") בעניין ה"מרבית בשמחה" בשנה מעוברת, אם זה גם באדר ראשון. הרבי נושא ונותן בדבריו (ראה גם שם עמ' 345 הערה 36) ולבסוף מסיק: "ולא כמו שכתב בשאילת יעב"ץ שם ח"ב", ולמעשה מסכם הרבי, כי נדרשת שמחה גם באדר־ראשון.

"תיקון ליל שביעי של פסח" שבסידור רבי יעקב עמדין נזכר מספר פעמים במהלך סעודות החג בבית רבי ('המלך במסיבו' כרך א' עמ' רח; רצה; כרך ב' עמ' קכט). בסידור מציין ר"י עמדין: "נהגו אנשי מעשה בליל זה שירדו אבותינו בים סוף ועברו בו בחרבה לקרות ולשנות בסדר הזה". בהתייחסו לזה אמר הרבי, כי "אמירתו אינה דורשת זמן רב כליכך עד שיצטרכו לשם כך להיות נייעורים כל הלילה..."

אמנם האחרונים [=היעב"ץ - בערך לראשוני המפרשים על הרמב"ם] - מבארים ד"מהלכותיו של רבינו ניכר שאדם גדול הוא דאשמעינן הלכתא וטעמו ונימוקו עמו", כי אמנם בתוספתא מופיע הביטוי "הדיוט", שכן לגבי הר הבית נחשב בית הכנסת "מקדש מעט" (מגילה כט, א) וקדושתו אינה קדושת הגוף, ואין כאן אלא ענין של כבוד כו' נקרא אפוא "הדיוט".

אמנם, מאידך נשאלת השאלה למה אין ראשוני המפרשים [=המגיד משנה] מקבלים הסבר פשוט זה (של היעב"ץ) ומסתפקים בהנחה שאפשר, ובמקור אחר שאינו תחת ידינו קיים בסיס מפורש ("איתיה בהדיא") לדברי הרמב"ם.

הסבר הדברים - אמר הרבי - כך הוא:

הרמב"ם אינו כותב דינים מחודשים, אף אם הם מובנים מעצמם, ובוודאי אינו משנה מלשון חז"ל, ולכן תמיהת המגיד משנה (למרות הסברו היפה של היעב"ץ) במקומה עומדת.

היש קצבה לצדקה?

שיחה ארוכה (לקוטי שיחות כרך לח עמ' 111 ואילך) הקדיש הרבי לביאור דברי הרמב"ם (הלכות נחלות פרק יא הלכה יו"ד) "האפוטרופין עושין לקטנים... כל מצות עשה שיש להם קצבה... כדי לחנכן, אבל אין פוסקים עליהן צדקה... שמצוות אלו אין להם קצבה". וההבדל בין יתום לשוטה וחרש, שבית דין פוסקים עליהם צדקה (שם הלכה יא), וכן בסיום הלכות נחלות (וספר משפטים), שאפוטרופוס "צריך לחשב בינו לבין עצמו לדקדק ולהיזהר הרבה מאביהן של אלו היתומים שהוא רוכב ערבות שנאמר סולו כו".

בשיחה מתייחס הרבי בהרחבה לדברי השאילת יעב"ץ חלק א' סימנים א' ג' (דבריו נזכרים לפחות אחד עשר פעמים בשיחה ובמראי מקומות), והדיון נסוב סביב דברי חז"ל שצדקה הוי דבר שאין לו קצבה. בכמה מהדברים חולק הרבי על דברי היעב"ץ (ראה הערות 16; 25), אולם גם מתבסס על דבריו (ראה גם הערה 27).

בין הסעיפים מוצאים אנו ארבע הוראות המובאות שם בצורה נדירה - בשם אומרם - הוא היעב"ץ:

1. אם ריח רע נודף מפין או מגופך, השתדל להתרפאות, כדי שלא יהיה מאוס לחברך הסמוך לך. תדע שחברך סובל מזה, אבל מתבייש לומר לך (יעב"ץ - הרב הגדול המקובל מוה"ר יעקב עומדין זצלה"ה, בספרו מגדל עז, חלק עליות דרך ארץ).

2. הזהר להסתפר בזמן ששערותיך צריכים תקון, ואל תהיה מכוער בעיני חבריך (יעב"ץ).

3. הקדם שלום לכל אדם, כשתכנס למסבה, תן שלום לכל היושבים, ושב במקום הראוי לך לפי הכבוד (יעב"ץ).

4. אם נחוץ לך לבקש טובה או לשאול דבר מה מאנשים, תבקש בלשון רכה ומיטב דברים, ואל תלחוץ עליהם אם יאמרו לך לאו, רק תדין אותם לכף זכות (יעב"ץ).

הרמב"ם מעתיק או מחדש?

ומחידושי היעב"ץ (חידושים וביאורים) על הרמב"ם:

בלקוטי שיחות (כרך כא עמ' 156) צוטטו דבריו אודות ספר הי"ד שהדברים שנכללו בו "להלכה אמורים... ודברים שאין יוצא מהן דין מהדינים ולא מוסר והנהגה וידיעה הצריכה אין מדרכו ז"ל להטפל בהם בחיבור זה". הדברים מוסבים על תיאורו של הרמב"ם בתחילת פרק רביעי מהלכות בית הבחירה אודות גניזת הארון; גם בהמשך השיחה מתייחס הרבי להיעב"ץ (ראה תחילת סעיף ב' והערות 11 ו-13).

ומעניין לעניין:

בשיחת שבת קודש פרשת מטות מסעי תשל"ז (שיחות קודש תשל"ז כרך ב' עמ' 318 ואילך) הביא הרבי קושיית המגיד משנה על דברי הרמב"ם בסיום פרק א' דהלכות "בית הבחירה" אודות כלים ש"נעשו מתחילתן להדיוט אין עושין אותן לגובה... מתחלה לבית הכנסת אין עושין אותן להר הבית". ועל-כך מקשה: "מי דחקו לרבינו לפרש כן [=ש'הדיוט] מוסב על בית הכנסת] ולמה לא פירש דלהדיוט ממש קאמר";

יום הכיפורים

יום הכיפורים בביאת המשיח

בערב יום הכיפורים, בסעודת הבוקר, היה הרבי הרש"ב נ"ע משוחח בעניין מסויים בחסידות וב'עבודה'. על-פירוב היה תוכן העניין מוקדש לנושא: איך תהיה העבודה של ערב יום הכיפורים בביאת המשיח. ופעם אמר: כשמשיח יבוא יהיה בעולם הזה הגשמי גילוי אור אלוקי, כפי שהדבר כעת בעולם האצילות. אז יראו את דבר-ה' המהווה ומחיה את המקום, וכך גם את דבר-ה' המהווה ומחיה את הזמן; בכל יום יאיר הגילוי האמיתי של היום. אז יאיר ה' ובתשעה לחודש" כפי שנאמר מפי הקב"ה.

(ליקוטי דיבורים חלק א, עמ' 264)

י"ג שעות נוספות

הרבי הרש"ב נ"ע היה מוסיף י"ג שעות הכנה לכ"ו השעות של יום הכיפורים, כך שמספר השעות היה - ל"ט. היה קם באחת וחצי בלילה, ולומד קבלה עד זמן 'כפרות', שהיה בחמש ורבע לפנות בוקר. לאחר 'כפרות' למד עוד זמן-מה ואחרי-כן הלך לטבול במקווה.

(ספר השיחות תש"ה עמ' 21)

עבודה בזריזות

פעם אחת האריך הרבי הרי"צ בתפלתו בערב יום הכיפורים. הרבי הרש"ב נ"ע הקפיד על כך ואמר לו: "סדר חדש ב'עבודה'!... בערב יום הכיפורים העבודה צריכה להיות בזריזות!".

(ספר השיחות תש"א עמ' 88)

טבילה במסירות-נפש

כאשר סגרו השלטונות את המקווה ביקטרינוסלב, התחילו לטבול בנהר דנייפר. פעם אחת, בערב יום הכיפורים שררה צינה עזה ביותר, אך רבה של העיר, הגאון המקובל רבי לוי-יצחק (אביו של כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו), לא התפעל כלל מן הקור העז. הוא טבל כמה פעמים בנהר, ואחרי כל טבילה יצא והתלבש, שכן נהוג לטבול כמה פעמים בערב יום הכיפורים.

(מפי השמועה)

שני זמנים

בערב יום הכיפורים בליובאוויטש היה הבדל ברור בין מחציתו הראשונה של היום לבין מחציתו השנייה, כאילו היו אלה שני זמנים שונים לגמרי בלוח השנה.

(ליקוטי דיבורים חלק א, עמ' 264)

הלכות ומנהגי חב"ד

ספרייתורה⁶. ומצווה גדולה לקנות החזקת 'ספר ראשון'⁷. כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו נהג להחזיקו⁸. שני אנשים כשרים פונים עם ספרייתורה למקום הש"ץ (המצטרף לבית-הדין). עומדים עם ספרייתורה בסמוך לו, ואין מקיפים את הבימה, ואין עומדים איתם על הבימה⁸.

מתחילים: "ה' מלך, תגל הארץ".

"על דעת המקום... בישיבה של מעלה" - צריך הש"ץ (בלבד) לומר בקול נמוך, אך באופן שהעומדים סביבו, שהם בית-דין, ישמעו⁹.

פסוק "אור זרוע" - פעם אחת ובקול רם.

כל-נדר: גם הקהל אומר זאת בלחש (אך באופן שישמע לעומדים בסמוך), עם הש"ץ¹⁰.

"ויאמר ה' סלחתי כדברך" - אומר הקהל ג' פעמים ואחרי-כך הש"ץ ג' פעמים¹¹.

הש"ץ מברך 'שהחיינו' בקול רם, והקהל מברך כל אחד לעצמו בלחש, ויזהרו לסיים קודם שסיים הש"ץ כדי שיוכלו לענות אמן אחר ברכתו¹².

יש להכריז בבית-הכנסת, שמי שבירכו 'שהחיינו' בשעת הדלקת הנרות - לא יברכה עתה¹³.

מחזירים את ספרייתורה וסוגרים הארון.

תפילת ערבית:

קבלת שבת. מתחילים 'מזמור לדוד'. כגונא. חצי קדיש. ברכו. "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" - אומרים

לקראת היום הקדוש מתעטפים בטלית כנהוג, ומברכים עליה לפני השקיעה¹.

אם יש שהות, יאמר כל אחד לעצמו (לפני פרקי התהילים שקודם 'כל-נדר') וידוי - 'אשמנו' ו'על-חטא', וכן נהגו רבותינו נשיאנו².

שבת-קודש

י' בתשרי, יום-הכיפורים

ערבית:

אין מדקדים לומר 'כל-נדר' מבעוד יום³. אומרים⁴ את תשעת מזמורי התהילים קטו-קכג שקודם כל-נדר⁵.

פותחין הארון ומוציאים לפחות שלושה

1) ראה פסקי הסידור אות מב. ואין מסירין אותה בלילה, מפני שהדבר ידוע שאין מתכוונים לשם ציצית, אלא כדי להידמות למלאכים - ע"פ שו"ע אדה"ז סי' יח ס"ד.

2) לוח כולל-חב"ד, משו"ע אדה"ז סי' תרו סו"ס ב, למרות שלא נדפס במחזור. אדמו"ר מהורש"ב היה מאריך קצת בווידי זה ('רשימות היומן' עמ' קסח). הרבי היה אומר זאת בקביעות. אבל אין אומרים 'תפילה זכה', 'אוצר' עמ' ה.

3) להעיר מהנפסק בשו"ע אדה"ז סי' תר"ז ס"ד שצריך לפרט החטא, ובס' המאמרים תרח"ץ עמ' ט: "ענין הווידוי, אשר כל אחד ואחד יוסיף לפרט חטאיו כפי המתיחס לכל סעיף וסעיף כפי שידע איניש בנפשיה, וכמו בהווידוים ד'על חטא שחטאנו לפניך באימוץ הלב"... לפרט בשפתי בחשאי במה היה אימוץ לבבו, ונוסף על זה - צריך להתוודות ולפרט העניינים הלא טובים אשר גרם אימוץ לבבו... וכן באמרו 'ועל חטאים שאנו חייבים עליהם עולה, חטאת'... הנה בכל חיוב וחייב צריך לפרט חטאיו בפרטיות...", עכ"ל ק. ולכאורה מצוק העיתים ומחוסר הידיעה הן במעשים והן בדיניהם, קשה מאוד לקיים זאת בפועל.

3) שם עמ' רב, למרות האמור בשו"ע אדה"ז סי' תר"ט ס"ד.

4) בבית חיינו נהגו לנגן 'אבינו מלכנו' כשהרבי נכנס בר"ה וביוה"כ ערב ובוקר, אבל בהתוודות ר"ה תשד"מ ('התוודעויות' תשד"מ ח"א עמ' 27) חידש הרבי, שבהתקרב מועד הגאולה האמיתית והשלימה, שבה מודגש ש"המעשה הוא העיקר", יש להימנע מלנגן 'אבינו מלכנו' בזמן שאין אומרים זאת בפועל בתפילה, עיי"ש.

5) שם עמ' רב"ג. פעם אחת הורה הרבי לנגן 'ופרצת'.

6) 'המלך במסיבו' ח"ב עמ' כא.

7) סידור אדה"ז, ו'המלך במסיבו' שם עמ' כב, שניתן לסדר 'מכירה פומבית' גם על שאר הספרים.

8) 'אוצר' שם.

9) קובץ גדיל-תורה (נ.י.) גיליון ב עמ' נב בשם הרבי.

10) שו"ע אדה"ז סי' תר"ט ס"ג.

11) ספר-המנהגים עמ' 63.

12) שו"ע אדה"ז שם ס"ח.

13) ע"פ ספר המנהגים שם.

מקדש ואינו צריך לבצוע על לחם משנה. אבל אומר בברכת המזון 'יעלה ויבוא', ואומר "ביום הכיפורים הזה, ביום סליחת העון הזה, ביום מקרא קודש הזה"¹⁹.

מחנכים את הילדים (בנים ובנות) – הבריאים מגיל תשע והכחושים מגיל עשר – להתענות לשעות. ובזמננו אין מדקדקים שיתענו בני שתיים-עשרה ובנות אחת-עשרה כל היום²⁰. מה שנהגו המון העם לענות את התינוקות בליל יום הכיפורים ואף כשצריכים לאכול מונעים זאת מהם – טעות היא בידם²¹.

ילדים הזקוקים לאכילה ביום הקדוש, יש להשגיח עליהם שלא יאכלו אכילה גסה, ושיברכו כדין²².

היוצא לבית-הכיסא בליל יום-הכיפורים אחר התפילה, ייגע במקומות המכוסים כדי שיצטרך ליטול ידיו עד סוף קשרי אצבעותיו ולברך 'אשר יצר' בידיים טהורות. אבל ביום, די בכך שעשה צרכיו, אף לקטנים, כדי ליטול כאמור, מכיוון שצריך להתפלל אחר-כך²³.

שחרית:

ייטול ידיו רק עד סוף קשרי אצבעותיו. לאחר שניגב ידיו, מעביר המגבת על עיניו, להעביר מהן חבלי שינה. אם עיניו מלוכלכות, מותר לרחצן להעביר הלכלוך ולא יותר²⁴.

הכהונים נוטלים ידיהם עד פרק הזרוע²⁵.

19 שו"ע אדה"ז סי' קפח סי"א; תרי"ח סי"ח (בשער-הכולל פל"ד סי"ט כ' שבסידורו פסק שלא לומר זאת, אבל בפסקי הסידור אות קפה נחלק עליו). ואם שכח לומר 'יעלה ויבוא', ונוכר אחר שסיים ברכת 'בונה ירושלים' – לא יחזור (קיצשו"ע סי' קלג סי"ח. משנ"ב סי"ס זה).

20 שו"ע אדה"ז סי' תרט"ז סי"ה וסי"א.

21 אלף-המגן למט"א סי' תרט"ז סי"ק ה.

22 אג"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ז עמ' ב.

23 שו"ע אדה"ז סי' תרי"ג סי"ד-ה.

24 שם סי' ב'ג. לענין נט"י – גם ספר-המנהגים עמ' 59, וביאורו באג"ק ח"ג עמ' קמו.

25 לקו"ש ח"ט סי' ע"ב, 386, ממט"א תרי"ג סי"ח (ובסי' תרכ"א סי"ז).

שהלוויים נוטלים רק עד סוף קשרי אצבעותיהם) וראה אלף-למטה תרי"ג סי' ט, שבח-המועדים עמ' 50 ונ"ב.

גם בנטילת ידיים שחרית יטלו הכהנים עד פרק הזרוע (כדעת הקיצור שו"ע סי' קלג סי"ז – הוראת הרב, 'אוצר' עמ' ריז. וראה דיון בזה בקובץ 'הערות הת' ואנ"ש' כפרח"ב, גיליון קעב עמ' 28-31, ומ"מ ישובו ויטלו ידיהם לסירוגין במוצאי יום-כ"פ (לקו"ש

בקול רם¹⁴.

אחר שמונה-עשרה בלחש: ויכולו. מגן אבות, ובו אומרים "המלך הקדוש", וחותרם "מקדש השבת". "יעלה תחנונו", וכל הסליחות והוידוים. אין אומרים "אבינו מלכנו".

לדוד מזמור. קדיש תתקבל. מזמור לדוד ה' רועי. חצי קדיש. ברכו. עלינו. קדיש יתום, ארבעה מזמורי תהילים א"ד (באמירת שמות הוי"ה שבהם, מכוונים שניקוד כל שם הוא כמו בתיבת 'בְּבְרִית', כנדפס במחזור), קדיש יתום. כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו הנהיג לומר אחר-כך את כל התהילים (מתחילתו, אף שכבר אמרו קודם את הפרקים א"ד)¹⁵.

קריאת-שמע שעל המיטה – כמו בכל שבת ויום-טוב. 'ברוך שם... – בקול רם. אין אומרים תחנון ו'על חטא'¹⁶.

קודם השינה אומרים תשעה מזמורי תהילים: קכד-קלב¹⁷.

מי שנאלץ לאכול ביום-הכיפורים¹⁸ אינו

14 שו"ע אדה"ז שם סי' ט.

15 'אוצר' עמ' ריב"ג [בס' שבח-המועדים עמ' 46 הביא שהוא מנהג ותיקין, משל"ה מסכת יומא], ושם: שהרבי היה יושב במקומו ומסיים התהילים עם הציבור, ובסיימו, נעמד ואומר ה"יהירצון" שלאחר אמירת תהילים בשבת ויו"ט. [יש מוסרים: לפעמים ראו שעמד ופתח הסידור, וקרא ק"ש שעל המיטה עם הפרקים שלפני השינה, ואז יצא מביה"ג]. בצאתו, כמדומה שאינו מאחל 'גמר חתימה טובה' וכדומה.

16 ספר-המנהגים עמ' 59. במחזורים דלהלן בהערה הבאה, נדפס לומר נוסח 'ריבון העולמים' בסוף ק"ש, ואכן י"א (בשם הרה"ח רש"ח קסלמן ע"ה) שצ"ל זאת גם בשבת ויו"ט, מפני שהזכרת העון שם אינה אלא סיפור דברים. כיוון שאין משכימים לתיקון חצות, צ"ל עד 'ובבטח', ואח"כ כנראה: "כי אתה... שומע תפילה", ואולי גם פסוק "תורה ציווה..." אבל מסתמא לא 'אעירה שחר'.

17 ספר-המנהגים עמ' 54. משמעות 'קודם השינה' (ולא 'קודם קריאת-שמע שעל המטה') היא, לכאורה, בזמן הקרוב ביותר לשינה (לפי אדה"ז שאין מפסיקין במאומה בין ברכת 'המפיל' לשינה). ובמחזורי"ש, הוצאת קה"ת כפרח"ב, ימי הסליחות תשמ"ז ושלאח"ה, נדפסו המזמורים הללו לפני ברכת 'המפיל'. וראה לעיל הערה 15.

18 לענין שיעורי (כמויות וזמני) אכילה לחולה וכו' ביום-הכיפורים – ראה 'שיעור מקווה' עמ' קפא. 'מדות ושיעורי תורה' עמ' רמט. שיעור אכילה עד 30 סמ"ק (כנפח קופסת גפרורים רגילה), ושיעור שתייה עד כ-40 סמ"ק, ולהמתין 9 דקות בין אכילה לאכילה ובין שתייה לשתייה (אין מודדן אכילה ושתייה ביחד). לפני המדידה, רצוי לדחות את הלחם וכו' בתוך כלי המדידה ככל האפשר.

לאחר ברכות ההפטרה: יקום פורקן הראשון והשני, מי שברך. הזכרת נשמות.

הזכרת נשמות: בהזכרת נשמות אומרים "בן/ בת פלונית"³¹.

מי שיש לו אב ואם - יוצא מבית הכנסת בזמן הזכרת נשמות³². אָבֵל בשנה הראשונה למות אביו או אימו, נשאר בבית הכנסת, אבל אינו אומר 'יזכור'³³. אחר־כך אומרים "אב הרחמים". גם מי שאינו מזכיר נשמות יאמר "אב הרחמים"³⁴.

אם יש מילה³⁵ בבית הכנסת, מלים קודם 'אשרי'. ומברכים על הכוס ומטעימים לתינוק הנימול, חוץ ממה שנותנים לו לטעום כשאומרים "בדמייך חיי". אם המילה מחוץ לבית הכנסת - יחזירו את ספר־התורה לארון הקודש לפני שיוציאים³⁶.

ונתנה תוקף: (באמירת פיוט זה עמד הרבי רגילים בין אנ"ש: הש"ץ מתחיל בקול, והקהל אומר את שני הקטעים הראשונים - עד "ומי ירום". אחר־כך חוזר הש"ץ בקול מ"כבקרת" עד

לברר מדוע (ואם?) בר"ה אומרים "יום הדין").

31) סידור 'תורה אור' עמ' 259, 'המלך במסיבו' ח"ב עמ' קסו. כה"ח ס' רפד ס"ק לו ע"פ זוהר ח"א פדא.

ב'ס' המאמרים - קונטרסים 'לכ"ק אדמו"ר מהור"צ ח"א עמ' וא"ו איתא, שמוכרים ב'יזכור' גם נשמות של צדיקים. ומכאן נהגו להזכיר את הרבי.

32) קיצור שו"ע קלגכא. ולכאורה גם מי שיש לו הורים ונפטר לו רח"ל בן או בת נשאר לומר יזכור, ועכ"פ כשאין אחרים שיאמרו עבורם.

33) הוראת הרבי בחוברת 'תוכן עניינים' - לה"ק - גיליון נו, חג הסוכות תשכ"ה (והיא 'משנה אחרונה' כלפי המובא ב'שערי הלכה ומנהג' יו"ד עמ' פג) "לומר באופן שלא יהיה ניכר", וחבל שנשמטה שם), הובאה בשלימותה ב'אוצר' עמ' רכא"ב.

34) הוראת כ"ק אדמו"ר מהור"צ נ"ע - 'המלך במסיבו' ח"ב עמ' נח. ושם, שפעם בשנת תשי"ו הורה הרבי למוכר הרי"ל ש' גרונר שיאמר זאת.

35) יש דיון באחרונים אם בעל ואשתו רשאים להיות 'קוואטר' ביה"כ (ולפי הסבר הרבי בשערי מילה ס' נה, קוואטר צ"ל זוג נשוי דווקא, ולא אח ואחות או אב ובתו וכדומה). והרב ישראל יוסף שלי הדל, רב קהילת חב"ד במגדל העמק, כתב שגם לדעת המג"א ואדה"ז שמחמירים ליהרר בכל ההרחקות ביה"כ, הרי כיוון שנגיעה ביה"כ אסורה רק מדרבנן, וה"ז צורך מצוה וברבים, יש להקל בזה, וא"צ למסור את התינוק ע"י אחר.

36) לוח כולל־חב"ד, ע"פ שו"ע אדה"ז ס' תרכ"א ס"ה. (מש"כ שם לומר איזה מזמור, צ"ע, שהרי הש"ץ אומר פסוקי 'ידעת...! לפני הקדיש, ואולי ע"פ דבריו בפסקי הסיפור אות סה, שצ"ל מזמור דווקא ולא פסוקים. וראה 'התקשרות' גיליונות: תשנ"ז, תשפ"א, תשצ"ו).

אין מברכים "שעשה לי כל צורכיי" (עד למחר)²⁶. "כל מי שמכוון בעת התחלת 'אדון עולם', כתב ר' יהודה חסיד ורב האי גאון ורב שרירא גאון, 'ערב אני בדבר שתפילתו נשמעת, ואין שטן מקטרג על תפילתו, ואין לו שטן ופגערע בראש־השנה ויום־הכיפורים בתפילתו, ואיביו נופלין לפניו'²⁷. הרבי עמד באמירת הפיוטים 'האדרת והאמונה' ו'לא־ל עורך דין' בחזרת הש"ץ. "אבינו מלכנו, זכור רחמיך" בכל תפילות היום²⁸.

בסיום חזרת הש"ץ (אין אומרים 'אבינו מלכנו'): קדיש תתקבל. שיר של יום ליום השבת, הושיענו, לדוד ה' אורי, קדיש יתום.

קריאת התורה: בפתיחת הארון להוצאת ספר־תורה אומרים שלוש פעמים י"ג מידות, ואחר־כך 'ריבונו של עולם', ככתוב במחזור.

מוציאים שני ספרי־תורה. בספר הראשון קוראים לשבעה עולים בעבודת היום שבפרשת אחרי, מניחים את הספר השני ואומרים חצי קדיש, הגבהה וגלילה. בספר השני קוראים למפטיר בפרשת פינחס: "ובעשור לחודש", הגבהה וגלילה. הפטרה: "ואמר סולו סולו" (ישעיה נז, יד־נח).

קוראים בתורה, חוץ מן המפטיר²⁹, בניגון המיוחד לימים הנוראים, וכן גם באמירת 'יעזור', קריאת העולים לתורה, ברכות התורה, ו'מי שברך'³⁰.

(שם).

26) סידור אדה"ז. ראה סקירה בנושא זה בס' 'חקרי מנהגים' ח"א עמ' קפה, וש"נ.

27) ד"ה אדון עולם תש"ג ס"ו א - ספר המאמרים תש"ג עמ' 11 "איתא בספר אליה רבא ס' מו ס"ק טו בשם המהרש"ל ז"ל "מצאתי, כל מי...". אך לא נתפרש מתי יש לכוון, ולפי המבואר בסד"ה זה, העניין שייך במיוחד לימים אלו.

28) ספר המנהגים, מחזור השלם. הטעם שאומרים זאת אף בשבת כשאר הסליחות והתחנונות, כיוון שהוא מנוסח הברכה (משא"כ 'אבינו מלכנו' הנאמר כעניין בפ"ע) - שו"ת הריב"ש ס' תקי"ב, שהוא מקור דברי הרמ"א ס' תרי"ט ס"ג וש"ע רבינו שם ס"א, הובא בביאור הגר"א שם ס"ק ט.

29) דלא כמנהג העולם, 'אוצר' עמ' רכ.

30) הנוסח ב'מי שברך' זה היום: 'מי שברך אבותינו אברהם יצחק ויעקב, הוא יברך את (פלוני בן פלוני) בעבור שעלה לתורה לכבוד המקום ולכבוד התורה ולכבוד השבת ולכבוד יום־הכיפורים, בשכר זה הקדוש־ברוך־הוא ישמרהו ויצילהו מכל צרה וצוקה ומכל נגע ומחלה, וישלח ברכה והצלחה בכל מעשה ידיו עם כל ישראל אחיו, ונאמר אמן' (שער הכולל פכ"ו ס"ה, 'אוצר' שם. והעיר, שעפ"ז יש

ברכיו וגודלי רגליו. אחר־כך, על גודלי ידיו, וההשתחוואה (מתרומם מברכיו. במצחו מגיע עד הרצפה, ונשאר עומד על אצבעות רגליו וגודלי ידיו)⁴¹.

לאחר מוסף - תהילים כ', יום יו"ד בחודש, והפרקים קלג'קמא. קדיש־יתום.

בין תפילת מוסף לתפילת מנחה מפסיקים. אם אפשר, לכל הפחות שלושת רבעי שעה⁴².

מנחה: וידבר וקטורת. אין אומרים 'אשרי' 'ובא לציין', ולא 'ואני תפילתי'.

קריאת התורה במנחה - בנגינת הטעמים הרגילה⁴³.

אין נשיאת כפיים במנחה, והש"ץ אומר: "אלוקינו ואלוקי אבותינו, ברכנו..."⁴⁴.

אין אומרים 'אבינו מלכנו' ולא פסוקי 'צדקתך'. קדיש תקבל, לדוד ה' אורי, קדיש יתום, ואין אומרים 'עלינו'.

נעילה: זמן תפילת 'נעילה' מתחיל כשהחמה בראש האילנות, היינו קרוב לתחילת השקיעה⁴⁵.

לפני 'אשרי' פותחין את הארון, ונשאר פתוח עד אחרי התקיעה⁴⁶.

בחצי קדיש שלפני תפילת נעילה ובקדיש התקבל שאחריה, אומרים 'לעילא ולעילא מכל'⁴⁷.

בנעילה אומרים "חתמנו" (במקום "כתבנו"), "וחתום" (במקום "וכתוב"), "ניזכר ונחתם"

41 רשימות ד' עמ' 10. וראה 'אוצר' עמ' קלב.

42 ספר־המנהגים עמ' 59.

אדמו"ר מהורש"ב ואדמו"ר מהוריי"צ למדו ביוה"כ פ' את כל שיעוריהם הקבועים, גם השיעורים בנגלה, אבל על לימוד משניות ונמ' מסכת יומא כתב הרבי: "לא ראיתי שרבים נוהגים כן... אפילו לא **מספך** ניכר כלל. ובדבר הרגיל ונעשה בפרסום, לא ראינו - ראה" (זאת למרות האמור בשו"ע אדה"ז תרכא, טז) - 'אוצר' עמ' רלא"ב.

43 'אוצר' עמ' רלג.

44 יש לברר אודות ה"ג' מדות הנאמרות בקטע "יום קוראי בשמך" שבסיום ה'סליחות' בחזרת הש"ץ דמנחה, שנדפסו באותיות רגילות, ולכן אין אומרים אותן בקול יחד כנהוג תמיד באמירת י"ג מידות (והרי זה דבר הנאמר בציבור דווקא).

45 שו"ע אדה"ז סי' תרכ"ג ס"ב.

ראה בסה"ש תורת שלום עמ' 35, שלתפילת נעילה מקבל כל אחד מישראל מלמעלה כוחות מחודשים לגמרי, כוחות גשמיים ומכלי שכן רוחניים, עיי"ש.

46 ספר־המנהגים עמ' 64. לוח כולל־חב"ד.

47 ספר המנהגים.

"ומי ירום", ואז אומר הקהל בקול רם "ותשובה... הגזירה", והש"ץ חוזר זאת בקול רם. שוב אומר הקהל "כי כשמך... וכחלום יעוף", והש"ץ אומר (או על־כל־פנים מסיים) את הקטע בקול, ואז אומר הקהל בקול רם "ואתה הוא... וקיים", והש"ץ חוזר זאת בקול רם, ואז אומר הקהל "אין קצבה" עד גמירא. הש"ץ מסיים את הקטע בקול, ומתחיל "כתר"³⁷.

ואנחנו כורעים: מכינים מגבות וכדומה כדי לפורסן, להפסיק בין פני המשתחוים ב'עלינו'³⁸ וב'הכהנים' לבין הקרקע.

סדר עבודה: בשנים הראשונות, עמד הרבי ב'סדר העבודה', וישב רק לאמירת פיוט "כאוהל הנמתח".

"אתה כוננת" צריך הש"ץ לומר כך: להכריז 'אתה', להפסיק קימעא, ואחר־כך להמשיך ולומר "כוננת עולמך"³⁹.

"מה שאומרים בסדר עבודה... 'חטאו, עוו, פשעו... בני ישראל' - אנו מדמין עצמנו כאילו אנחנו אותן 'בית ישראל', ויפה עושים המכים על ליבם כדרך שעושים באמירת 'אשמנו'⁴⁰.

לאמירת 'והכהנים' עמד הרבי ממקומו (וכן לקטעים נוספים, גם בשנים שישב ברוב 'סדר העבודה').

הוראת כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ לכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו: בכריעה - תחילה כריעה על

37 המתפלל במניין (נוסח פולין) שאומרים 'כתר' בכל תפילות היום, לכאורה יענה עמהם כנוסחתם, ע"פ פטושת לשון האריז"ל "לומר כל נוסח הקדושה עם הש"ץ מלה במלה" (שו"ע אדה"ז סי' קכה סו"ס א. וראה בס' הפסק בתפילה עמ' פ. וע"ע בשו"ת יביע אומר ח"ו חאו"ח סי' י' סוף אד"ת).

38 הנה 'עלינו' הוא חלק בלתי־נפרד מהתפילה (וכש"כ בר"ה), ולפלא שנפוץ שלאחר הכריעה הש"ץ והציבור מסיימים אותו **בלחש**. ולפי הלשון במחזור השלם אודות הפסוקים שאומרים כ"קבלה מהרוקח" ברור שהש"ץ ממשיך נוסח עלינו בקול, ואז אומרים זאת הציבור בלחש (אמנם במהרי"ל ובד"מ ש"ל לאחרונה מכת"י דפוסים ראשונים לא הביאו כלל נוסחא כזו - שמקורה בתיקון השער הכולל פמ"ג ס"ק יג - אלא כהנוסח בקצת מחזורים ובמהרי"ל שדחה שם, שכאשר **הקהל** אומר הוא אלקינו, יאמר **הש"ץ** פסוקים אלו. ואולי היה המנהג שלאחר שהש"ץ מסיים לאומרו בקול, אומרים זאת הציבור, ואז יאמר אותן פסוקים. וע"ע).

39 סה"ש תש"ד עמ' 26-25.

40 שו"ע אדה"ז סי' קי' סו"ס ג. אבל אין עושים כן בוודיים הקודמים.

(במקום "ניזכר ונכתב").

בנעילה יש לומר - "שבתות... בס", כמו במנחה.⁴⁸

אומרים "היום יפנה" גם אם כבר העריב היום.⁴⁹ בפיוט 'ה' ה' - אזכרה אלוקים ואהמיה", כמדומה שאומרים י"ג מידות רק בפעם הראשונה (ולא כפזמון בין בית לבית).

כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נהג לומר "ואוצרך הטוב לנו - תפתח", עם הפסק לפני תיבת "תפתח", ו"לנו" נמשך למעלה.⁵⁰

אין נשיאת כפיים, אפילו עוד היום גדול.⁵¹ אומרים 'אבינו מלכנו', אפילו כשחל יום הכיפורים בשבת, ואומרים "חתמנו".

באמצע קדיש תתקבל, אחרי 'דאמירן בעלמא ואמרו אמן', מנגנים 'מארש נפוליון',⁵² ואחר כך תוקעים תקיעה אחת.⁵³

מעיקר הדין מותר לתקוע אפילו בין השמשות.⁵⁴ אבל כמה פעמים אירע בבית המדרש של כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, שהש"ץ סיים תפילת נעילה לפני צאת הכוכבים, והאריך כ"ק אדמו"ר בניגון "אבינו מלכנו" וניגון 'מארש נפוליון' עד צאת הכוכבים.⁵⁵ ומאחר שהמון העם סומכים על התקיעה ומסיימים מיד אחריה את הצום, יש להזהר בכל מקום שלא לתקוע לפני צאת הכוכבים.

מוצאי יום הכיפורים:

כתב כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו: "המנהג 'שהש"ץ במוצאי יום הכיפורים צריך להיות מי שיש לו אב ואם' - לא ראיתי. ובבית הכנסת כאן אין נוהגין

48 ספר המנהגים, מחזור השלם.

49 ספר המנהגים.

50 שמועות וסיפורים ח"א עמ' קז, וכך מפוסק ומוסבר גם בסה"מ תרפ"ז ס"ע כא. ובלקו"ד ח"א דף נטא, איתא מהאיטעמא לעשות אתנחתא אחר תיבת 'ואוצרך'.

51 ספר המנהגים (שו"ע אדה"ז סי' תרכג ס"ח, כדעת הרמ"א שם). וראה 'אוצר' עמ' רמ. וצ"ע שבלוח כולל חב"ד מזכיר 'נשיאת כפי' (כדעת הש"ע וכו' ומנהג ירושלים, אף שבפועל גם שם אין אנ"ש נוהגין בזה. וראה נטעי גבריאל ר"פ סה. 'התקשרות' גיליון תרמ"ט עמ' 16).

52 ספר הניגונים, ניגון קע.

53 ספר המנהגים.

54 שו"ע אדה"ז סי' תרכג סעיף יא.

55 'אוצר' עמ' רמב, והוא מלוח חב"ד תשנ"ג.

כן⁵⁶.

תפילת ערבית⁵⁷ והבדלה - בקיטל וטלית, אבל בכובע, והטלית על הכתפיים.⁵⁸

מי ששכח ואמר 'המלך הקדוש' או 'המלך המשפט' אינו חוזר⁵⁹, אבל אם אמר 'זכרנו לחיים' פוסק ומתחיל 'מלך עוזר', ואם כבר אמר 'וכתבנו בספר החיים' - גומר תפילתו, ומתפלל שוב בתורת נדבה.⁶⁰

במוצאי יום הכיפורים אומרים: 'גוט יום טוב'. ובליובאוויטש, באולם הקטן, הכריזו זאת.⁶¹

"מי שכבה נרו ביום הכיפורים... תקנתו שידליקנו שוב במוצאי יום הכיפורים ולא יכבנו עוד אלא יניחנו לדלוק עד גמירא, וגם יקבל עליו שכל ימיו לא יכבה נרו במוצאי יום הכיפורים, לא הוא ולא אחר, אלא יניחנו לדלוק עד גמירא".⁶² צום יום הכיפורים הוא כ"ו שעות⁶³, ויש להקל בזה ולצום קצת יותר מכ"ה שעות.⁶⁴

קודם הבדלה וקידוש לבנה צריך ליטול ידיים שלוש פעמים לסירוגין עד פרק הזרוע, כמו נטילת ידיים שחרית ביום רגיל, אבל בלא ברכה. וגם הכוהנים שכבר נטלו ידיהם לנשיאת כפיים עד

56 אג"ק ח"ג עמ' רכ. המענה בא לשלול מנהג שהיה רווח בין אנ"ש - 'אוצר' עמ' רמה. וראה בקשר ל"מנהגי ביהכ"נ" בכלל, ב'התקשרות' גיליונות תכח, תלד, תלט ותקצ.

57 המתפלל במניין מנוסח אחר, ומיד אחרי 'תתקבל' מתחילים ערבית - לכאורה עליו לסיים תחילה את 'אין כאלוקינו', 'עלינו', 'אל תירא' ו'אך צדיקים', ואת ט' פרקי התהילים, ורק אחר כך יתחיל להתפלל ערבית - למרות שעלידידה הוא מפסיד את הקשר בין 'ברכו לברכות ק"ש' (ראה שו"ע אדה"ז סי' נד ס"ג. משנ"ב סי' רלו ס"ק א). ואת ע"פ מנהגו שאין "מהפכין הצינורות", וק"ו כאן, שהרי תפילת ערבית שייכת כבר ליום הבא. וצ"ע אם כוונה הנהגת כמה מאנ"ש שבמצב האמור אומרים זאת בעת הפיוטים דנעילה.

58 ספר המנהגים.

59 שע"ת סי' קיח ס"ק א. דה"ח סי' לג. עב. מו.

60 קצוה"ש סי' כא ס"ד ובבדה"ש שם ס"ק ט.

61 ס' המנהגים. בליובאוויטש - סה"ש תרצ"ז עמ' 155 (כאחד מ"המנהגים המקובלים, שיש להם יסוד").

62 שו"ע אדה"ז סי' תרי ס"ה.

63 סה"ש תש"ה עמ' 21: "והטעם ידוע", והעיר הרבי שם: "כנגד שם הוי"ה - מרשימות שיחות כ"ק מו"ח אדמו"ר". ונמצא ברשימות ד' עמ' 18, עיי"ש.

64 אג"ק ח"י עמ' רצז (ע"פ המכתב המקורי, הגרש המופיע באג"ק אחר תיבת "שלדיד", הוא טה"ד. וא"כ, תיבה זו משמעה: לדעת הרב).

בברכות השחר⁷³.
הערב מתעסקים או על-כל-פנים מדברים על-
דבר עשיית הסוכה⁷⁴.
ואמר הרבי: "רוב ישראל - ואני בתוכם - אינם
נזהרים בזה במעשה בפועל, ויוצאים גם עתה ידי
חובת העניין עליידי דיבור בזה"⁷⁵.
באחת השנים ראו שהרבי חוזר הביתה במוצאי
יום הכיפורים, ומיד בכניסתו לחדר, עוד בטרם
פשט את הקיטל, ניגש לארון הספרים, הוציא
משניות מסכת סוכה, והחל ללמוד דיני סוכה⁷⁶.

יום ראשון

י"א בתשרי

מחרת יום-הכיפורים נקרא "בשם השם" (ג'ט"ס
נאָמען)⁷⁷.
משכימים לבית-הכנסת⁷⁸.
אין מתענים עד אחר אסר-רחג. וחתן ביום
חופות - בין יום-הכיפורים לחג הסוכות, מתענה⁷⁹.

יום שלישי

י"ג בתשרי

יום ההסתלקות-הילולא של כ"ק אדמו"ר
מהר"ש נ"ע, דור רביעי לנשיאי חב"ד (שנות
הנשיאות: תרכ"ו-תרמ"ג), ומנוחתו כבוד
בליובאוויטש, באוהל אביו כ"ק אדמו"ר ה'צמח-
צדק⁸⁰.

73 ספר המנהגים עמ' 59.

74 סה"ש תש"נ ח"א עמ' 41. וראה 'רשימות' שם. 'המלך במסיבו'
ח"א עמ' רנא, ועוד.

75 ספר המנהגים.

76 מפי הרה"ח ר' דובער יוניק.

77 ספר המנהגים, ועיי"ש בהערתו.

78 לוח כולל-חב"ד, משו"ע אדה"ז שם סי"ד.

79 לוח כולל-חב"ד, משו"ע אדה"ז שם סי"ג, ומג"א סי' תקע"ג
ס"ב ק.

80 תיאור ההסתלקות, ותצלום המצבה (החדשה) בס' 'ימי חב"ד'
ביום זה. ביאור מעלת היום בשיחות הרבי, הובאו בס' 'הלכות חג
בחג' עמ' 53 ואילך.

בהזדמנויות דומות, הציע הרבי לנצל 'עת רצון' כזאת, כדי להוסיף:
לימוד פרק משנה, עכ"פ של האות הראשונה מאותיות השם,
לימוד מתורתו של בעל הילולא; בעבודת התפילה; בנתינת צדקה
לענייני בעל הילולא וממלאי-מקומו; ולקיים התנועותיות של

פרק הזרוע, אף אם נטלו אז לסירוגין, צריכים
ליטול ידיהם כנ"ל⁶⁵.

הבדלה - יין, בשמים, נר, הבדלה. ומברכים
דוקא על נר ששבת (שדולק מערב יום-הכיפורים).
בבית מדליק עוד נר מהנר ששבת בביתו ומברך
על שניהם. ואם אין בביתו נר ששבת יביא מבית-
הכנסת, וידליק נר אחר ממנו ויברך על שניהם.
ואם אי-אפשר, יברך על נר שהודלק מנר בית-
הכנסת⁶⁶.

כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע היה מדייק (רק
הבדלה זו) לעשות הבדלה בעצמו⁶⁷.

בכל השנה אין נותנים לאחר לשתות מהשיריים
של כוס הבדלה (אלא-אם-כן בירכו עליו ברכת
המזון), מה שאין כן במוצאי יום-הכיפורים אפשר
לתת⁶⁷.

אחרי הבדלה בבית-הכנסת, מקדשים את
הלבנה - בחגירת אבנט ובסידור [אבל לא-דווקא
בטלית וקיטל⁶⁸], ונכון לרחוץ את הפנים ולנעול
נעליים לפני כן⁶⁸.

אומרים 'יתן לך'.

במוצאי יום-הכיפורים - סעודה חשובה⁶⁹.
עריכתה בהרחבה, ממשיכה גשמיות על כל
השנה⁷⁰. טובלים פרוסת המוציא בדבש⁷¹, אבל על
השולחן שמים גם מלח⁷².

אין מברכים "שעשה לי כל צרכי", עד למחר

65 לצורך שלילת התפשטות הטומאה לאחר סור קדושת היום -
לקו"ש ח"ט עמ' 386. עושים זאת רק כעת, כדי לקדש את הלבנה
בשמחה, כי מדינא, כיוון שעסוקים כל הזמן בתפילה, א"צ כלל
ליטול ידיים.

66 'שו"ע אדה"ז סי' תרכד סי"ו ('ואפילו אם חל יום-הכיפורים
בשבת, אין מברך במוצאי שבת אלא על האור שהודלק מערב יום-
הכיפורים, כדי להראות שיום זה הוא מקודש, ששבת מן האור").
במוצ"ש רגיל אין צריך לחזר אחר האש, אבל במוצאי יו"כ אפילו
כשחל בחול י"א שצריך לחזר אחריו (סי' רחצ, שו"ע אדה"ז סי"ב).
67 'אוצר' עמ' רמח.

68 לוח כולל חב"ד - כנראה כדי לקיים קידוש לבנה בשמחה.

69 'שו"ע אדה"ז שם סי"ט, 'המלך במסיבו' ח"א עמ' רמו. וראה
'אוצר' עמ' רנ.

70 לשמע-איון עמ' 145 בשם כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע. וראה
'אוצר' עמ' רנא.

71 'היום יום' ח"ב (הוספות ל'היום יום' המתורגם ללה"ק - קטע
מס' 21).

72 'שו"ע אדה"ז סי' קסז ס"ח.

יום רביעי

י"ד בתשרי, ערב חג הסוכות

ידאגו שיישאר (מחוץ לחלק המגולל) טפח פרוס לפני החג, כדי שיהיו מותרים לפתוח את המכסה כשנכנסים לסוכה בחג).

אין מנהגנו לעשות רצפה מיוחדת לסוכה [אבל הבונים סוכם בגינה, ברור שחובתם להכין לה ריצפה מיוחדת כדי שיוכלו לאכול בה בשבת וביום טוב ללא חשש השקיה]⁸⁸.

אין מנהגנו בנוי סוכה, לא תחת הסכך ולא על הדפנות.

בסוכת 770 (ובשאר הסוכות שבשכונה) רגילים לנהוג כבסוכת הרבי עצמו, שהיה בה רק היופי של הדפנות והסכך עצמם (והשתדלו להרבות בזה) ותו לא.

ארבעת המינים:

אין מדקדקים לשלם עבור ארבעת המינים קודם החג דווקא.

קבלה בידינו מאדמו"ר הזקן להדר לברך על אתרוג מקלבריה. גם בימינו, שיש אתרוגים משתילי קלבריה באה"ק ת"ו, עדיין יש להשתדל לברך על האתרוגים מקלבריה⁸⁹.

מראה האתרוג צריך להיות צהוב (כמראה שעווה), ולא כהמדקדקים שיהיה מקצתו ירוק⁹⁰. לוקחים לולב שאין עליו כפופים (כיניו הכפופה הוא: 'כפתורים' = קנעפלאך).

כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ הקפיד שהשדרה תהיה באמצע הלולב ממש, ולא מן הצד קצת; לולב ישר⁹¹; שאינו דק; ושעליו מחוברים בקליפה מאחורי השדרה. הקפדה זו האחרונה ידועה לנו

מרבם בצדקה בערב סוכות, ונותנים גם עבור יום טוב (ובחו"ל עבור שני הימים ושבת קודש).

עורכים מגבית ומחלקים את 'צורכי החג' לחג הסוכות לאלו הנצרכים (בדומה ל'מעוץ חיטים' לחג הפסח). וכן מחלקים ד' מינים (שצריכים להיות 'לכם'), ומה טוב להשתדל שלכל אחד ואחד תהיה סוכה משלו⁸¹.

בניית הסוכה:

סיפר הרבי: "כ"ק מו"ח אדמו"ר [מהוריי"צ] וכן אאמו"ר [הרה"ג והרה"ח המקובל ר' לוייצחק] לא עסקו בעצמם בעשיית הסוכה⁸². אם כי מסופר שהרבי השתתף בעצמו בבניית הסוכה בביתו, על ידי זריקת כמה ענפים של סכך.

אין שום הידור שתהיה הסוכה מחוץ לבית דווקא, אלא אפשר להסיר את הגג ולהניח סכך⁸³. עושים את הדפנות אפילו לכתחילה גם מדברים הפסולים לסכך. מנהגנו לעשות ארבע דפנות⁸⁴.

מרבם בסכך. אדמו"ר הזקן היה מצווה על כך: "סמיך יותר! עוד יותר סמיך!"⁸⁵. וכדי "שיהיו כוכבים נראים מתוכה" תוחבים מקל בעובי הסכך, ליצור נקב שיוכלו לראותו בעדו⁸⁶ [המכסים את הסוכה מפני הגשם בכיסוי פלסטי הצמוד לסכך מעליו, אין צריך להשאיר מאומה מלפני החג. אך אם יש חלל טפח ביניהם, או שהכיסוי הוא מתחת הסכך אפילו אין ביניהם חלל טפח⁸⁷,

שמחה, והחלטות טובות. ואם לא נעשה הנ"ל או חלקו בו ביום, יש להשלימו בימים הסמוכים (ראה 'התנועדיות' תשמ"ז ח"ב עמ' 286, והוספות שם עמ' 292. לקו"ש חכ"א עמ' 276).

81) במקום אחר אמר הרבי: מכיוון ש"תשבו עיני תדור" - צריכה להיות לכל משפחה סוכה לעצמה, בדוגמת מה שבכל השנה היא גרה בדירה משלה. ובפרט שגם עשיית הסוכה היא מצווה, ובכיוצא בזה "מצווה בו יותר מבשלו" - לקוטי שיחות כרך כ עמ' 267.

82) המלך במסיבו ח"ב עמ' נג.

83) אג"ק ח"ב עמ' סו.

84) ספר המנהגים, מנהגי חג הסוכות. וכן כל הכתוב להלן בסתם לקוח משם.

85) 'לשמע און' עמ' 20.

86) התנועדיות תש"נ ח"א עמ' 164.

87) כיסוי מעל הסכך ללא חלל טפח ביניהם אינו נחשב לאוהל (עיני שו"ע אדה"ז סי' תר"מ סי'), אך מתחתיו אסור אפילו כשאין חלל כלשהו ביניהם, כדעת ה'לבושי שרד' (שו"ע"ר שם, ודלא

כמ"ש המשנה ברורה שם ס"ק כה בשם הפריימגדים).

88) ראה בשו"ע אדה"ז סי' שלו סו"ט: "וטוב שלא לאכול כלל בגינה אם ישתמש שם עם מים, מפני שבקושי יוכל לזוהר שלא יפול שם מעט מים", ושמה הכוונה שם (שזה פסיק רישיה, רק) אם נוטלים ידים שם וכדומה, ולא בשתייה בלבד.

89) אג"ק ח"ג עמ' קי וח"י עמ' צה.

90) צ"ע אם הכוונה בזה לשלול צבע ירוק לגמרי (לכתחילה, כדעת הב"ח שבמג"א סי' תרמח ס"ק כג, אף שאדה"ז שם סעיף ל לא הביאו), ואז יש להעדיף גם אתרוג צהוב לחלוטין עם כתמי-עלים ("בלעטלאך") על-פני הירוק במקצת ונקי לחלוטין, או שמא הכוונה רק לשלול את ההקפדה "שיהיה מקצתו ירוק-גרין", וכפי שרגילים להקל באם מקצתו החל להצהיב כדברי אדה"ז שם.

91) הנה לולב שנעקם לצד השדרה כשר "שוהו דרך ברייתו והדרו" (משא"כ לשאר הצדדים פסול, שו"ע אדה"ז סי' תרמ"ה סי"ח-יט), ואולי הכוונה שהקפיד שלא תהא אפילו עקמומיות קלה ביותר לצדדים הפסולים.

רצוי לקנות לכל אחד מהבנים מגיל שש ומעלה ארבעת המינים כשרים כהלכתם¹⁰⁰ (וכמוכן שלא להאחר הבר מצווה יהיו ארבעת המינים מהודרים).

אם יש גג מעל הסוכה, יש לזכור לפותחו עתה¹⁰¹.

הדלקת הנרות: לכתחילה מדליקים אותם כבזמן הרגיל בערב שבת.

כדאי ונכון שיתחילו [הנרות] להדליק פעם הראשונה ביום טוב, שאז יברכו "שהחיינו" גם על התחלת קיום מצוות הדלקת נר יום טוב¹⁰².

אם אפשר, מדליקים נרות יום טוב בסוכה. ואין להכניסם הביתה אחרי ההדלקה [אמנם אם הסוכה קטנה ואין מקום לנרות, ובפרט אם יש חשש בטיחות, יכולים להשתמש במשהו לאור הנרות ואחר כך להעבירם (אם אפשר - רק חלק מהם) לחדר אחר, ואם אפשר, יש להשתדל שיהיה נר שבירכו עליו במקום שיראו אותו בעת ברכת הקידוש¹⁰³].

אחרי ההדלקה¹⁰⁴, מברכות "להדליק נר של יום טוב" ו"שהחיינו". איש המדליק, לא יברך "שהחיינו".

יום חמישי

ט"ו בתשרי, א' דחג הסוכות¹⁰⁵

**רביעי בערב, ליל חג הסוכות:
תפילת ערבית של יום טוב.**

100 ראה שו"ע סי' תרנ"ד ונו"כ. קצות החושן סי' רמא ס"ק ד. שו"ת אגרות משה או"ח ח"ג סי' צה. חנוך לנער פכ"ה, וש"נ. ובערכה של הקטנים, הם יקנו זה לזה, בתנאי שהם מעל גיל 6. בלית ברירה, יש לסמוך על כך שיברכו על לולב שאול, אבל אין לתת להם (במתנה ע"מ להחזיר) ערכה המיועדת לגדולים, כי אז לא יוכל גדול שאחריהם לברך עליה.

101 לבני חו"ל: יש לעשות היום עירוב תבשילין (פת כביצה ותבשיל כזית) כנדפס בסידור. יש להכין נר גדול ('נר-נשמה') כדי להדליק ממנו למחר ולש"ק (ואם צריך - גם את הנרות והפתילות לימים אלו).

102 סה"ש תש"נ ח"ב עמ' 481. שערי הל' ומנהג או"ח ח"א סי' קלח.

103 ראה שו"ע אדה"ז סי' רסג סי"ד. לקוטי שיחות חכ"ב עמ' 283. 104 שו"ע אדה"ז סי' רסג סי"ח.

105 מקוצר הידיעה נשמטו רוב ההערות הבאות, אך רוב ההוראות המעשיות הועברו מן ההערות אל גוף הלוח.

גם מהנהגת הרבי⁹².

בחג הסוכות (וגם בשבת שבו) אסור להריח בהדס שבלולב. וטוב להימנע גם מלהריח באתרוג של מצווה. אם טעה והריח, לא יברך על הריח⁹³.

סדר אגידת הלולב:

מהדרים לאגוד את הלולב בסוכה ובערב יום טוב. הרבי נהג לעשות זאת אחר חצות היום⁹⁴. המהדרים - אוגדים בעצמם את הלולב.

אין מוסיפים על אתרוג אחד, לולב אחד, שתי ערבות. אבל מנהג חסידים מקדמת-דנא להוסיף על שלושה הדסים. ו"כל המרבה - הרי זה משובח".

בשנים האחרונות עורר הרבי להשתדל להוסיף על שלושה הדסים - על-כל-פנים עוד שלושה, כנגד שלושה שמן-הדין⁹⁵. גם ההוספות בהדסים מתחלקות בשווה לצדדים⁹⁶.

אין משתמשים בסלים הקלועים לערבות ולהדסים, אלא בטבעות העשויות מעלי הלולב⁹⁷.

ההדסים - אחד מימין הלולב (כאשר שידרת הלולב היא מול פני האוגד), אחד משמאלו ואחד באמצע, נוטה קצת לצד ימין. והערבות אחת מימין הלולב ואחת משמאלו.

משתדלים שהערבות לא ייראו כל-כך.

קצותיהם התחתונים של הלולב, ההדסים והערבות מונחים בשווה זה ליד זה, ולא שיבלוט הלולב מלמטה⁹⁸.

על הלולב עצמו עושים שתי כריכות. ומשתדלים ששתי הכריכות יהיו מכוסות בהדסים ובערבות, וגם, על-כל-פנים מקצת, הכריכה העליונה.

בנוסף לשתי כריכות הנ"ל (ואחרי עשייתן⁹⁹), אוגד את הלולב, ההדסים והערבות ביחד על-ידי שלוש כריכות. שלוש כריכות אלו צריכות להיות בתחום טפח אחד. נמצאו סך-הכול חמש כריכות.

92 'אוצר' עמ' רעא.

93 טושו"ע סי' תרנ"ג ונו"כ. סדר ברה"נ פ"א ס"ח.

94 'אוצר' עמ' רפד.

95 התוועדות תשנ"ב ח"א עמ' 76. וראה 'אוצר' שם.

96 ראה 'אוצר' שם אות סב.

97 שם בעמ' רפה הביא הוראת הרבי, להכין את כל הטבעות לפני התחלת אגידת הלולב.

98 שם.

99 שם עמ' רפז אות ע.

המסובים מברכים 'לישב בסוכה' אחרי ברכת 'המוציא' (וכן ביום).

אף-על-פי שנשים פטורות מן הסוכה, בכל-זאת אינן נמנעות מלאכול בה ולברך 'לישב בסוכה'.

בלילה הראשון של חג הסוכות חייבים [הגברים] מן-הדין לאכול כזית פת בסוכה. ואפילו ירד גשם, מקדשים בסוכה ומברכים 'לישב בסוכה' ו'שהחיינו', אוכלים כזית וגומרים את הסעודה בבית (ובשעת ברכת 'המוציא' יש לכוון לגמור הסעודה בבית). ואם פסק הגשם אחר-כך, יש לשוב לאכול בסוכה כזית פת (מבלי לברך שנית 'לישב בסוכה') ולברך ברכת-המזון בסוכה. אם כשירד גשם נראה שהוא יפסק אחרי שעה או שעתיים, צריך להמתין.

מנהגנו שלא לצאת מהסוכה באמצע הסעודה גם כשירד גשם, וגם במשך שאר ימי החג, במצב כזה נכנסים לסוכה, מקדשים ואוכלים בה ומברכים 'לישב בסוכה', ללא פקפוק, וגם מתוועדים. וכן נהג הרבי.

מברכים 'לישב בסוכה' רק על לחם או מיני מזונות יותר מכביצה (כביצה: 54 סמ"ק). להשוואה: נפח קופסת גפרורים רגילה, כולל האריזה, הוא כ-30 סמ"ק). ומברכים תחילה 'המוציא' או 'מזונות' ואחר-כך, לפני שטועמים, מברכים 'לישב בסוכה'.

המהדרים – גם מים אינם שותים מחוץ לסוכה. אין מנהגנו לישון בסוכה.

שמחת החג, וגם שמחת בית-השואבה, מתחילות מליל ראשון של חג-הסוכות. נוהגים לשיר, למחוא כף ולרקוד [לא רק בחול-המועד, אלא] גם ביום-טוב.

פעמים רבות דיבר כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו על המבצע לבקר בבתי-כנסת (ולנסוע בחול-המועד לערייה-השדה) כדי לשמח בשמחת בית-השואבה ושמחת החג בכלל.

החל משנת תשמ"א היתה ההוראה לערוך שמחה זו בחול-המועד "ברחובה של עיר", וברוב עם הדרת מלך. סדר הקידוש:

מקדשים בסוכה: "אתקינו" (דיום-טוב), "בורא פרי הגפן", "אשר בחר בנו", "לישב בסוכה", ו"שהחיינו".

קודם שהיה כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו מברך 'לישב בסוכה', היה מביט בסכך.

מי שבירך 'שהחיינו' בשעת הדלקת הנרות – לא יברכנה עתה. ברכת 'שהחיינו' בקידוש שבסוכה עולה גם על עשייתה ועל מצוות הישיבה בה, ולכאורה יש לכוון על כך בשעת הברכה, הן המקדש והן השומעים. איש שבירך (בטעות) 'שהחיינו' בהדלקת הנרות, אם הדליקם חוץ לסוכה, יכוון לצאת כעת מאדם אחר שאומר 'שהחיינו', או יברך בעצמו שוב ברכה זו בקידוש. ביום-טוב דחג הסוכות טובלים פרוסת המוציא בדבש, אבל על השולחן שמים גם מלח.

מינוי ל'התקשרות'

אפשר לקבל את גיליון 'התקשרות'

ישירות הביתה באמצעות הדואר

מינוי לשנה: 240 ש"ח (ב־4 תשלומים)

מינוי לחצי שנה: 124 ש"ח (ב־2 תשלומים)

את השם, הכתובת והתשלום יש להעביר לפי הכתובת:

'התקשרות', מחלקת המנויים, ת"ד 14 כפר-חב"ד 60840.

כמו-כן אפשר להירשם בטלפון ולשלם בכרטיס אשראי, בטל' 072-2770130

הוא תמיד לכיוון ירושלים, כבתפילה¹⁰⁶].
לכל צד - הולכה והבאה שלוש פעמים.
בהבאה צריך להגיע עד החזה, "מקום שמכים
באמירת 'אשמנו'", וגם ההולכה, כולל ההולכה
הראשונה, מתחילה מן החזה. אחר כל הולכה
מונענעים (מכסכים) את הלולב, ואחר-כך עושים
את ההבאה.

ראש הלולב יהיה למעלה בכל הנענועים.
במשך כל הנענועים, האתרוג מכוסה ביד -
חוץ מהנענוע האחרון, שאז מגלהו קצת.

[עוד נהג הרבי:

היה מביא את ד' המינים אל מול החזה, ואחר-
כך בתנועה נוספת היה מביאם ומגיעם אל החזה
ממש.

בכל משך הנענועים עמד במקום אחד כשפניו
למזרח. לא פנה לכיוון הנענועים, אלא בהפניית
הידיים וחלק הגוף העליון.

בכל הנענועים המינים זקופים ובגובה החזה,
מלבד הנענועים למעלה ולמטה, שבהם המינים
זקופים, ורק הידיים מורמות לגובה הפנים או
מושפלות למטה].

תפילת שחרית:

שמונה-עשרה של יום-טוב.

מי שלא הספיק ליטול לולב לפני התפילה "ואי
אפשר לצאת מבית-הכנסת מפני הרואים", יברך
עליו שם לפני ההלל, וב'אנא' שבסוף ההלל יענע
רק פעם אחת, כדלהלן.

הלל: אחר חזרת הש"ץ אומרים הלל שלם. לכל
הדעות מברכים עליו תחילה וסוף, וגם ביחיד (וכן
גם בימי חול-המועד ושמחת-תורה).

באמירת הלל אוחזים את הלולב (ביד ימין),
ולנענועים מצרפים אליו גם את האתרוג (ביד
שמאל).

באמירת הלל (תמיד), כופלים הודו לה' אחר
כל אחד מהשלושה פסוקים: "אמר נא... כי לעולם

בשולחן-ערוך אדמו"ר הזקן נפסק, שהנכנס
לסוכת חבירו ל"שינה וטיול", מברך 'לישב בסוכה'.
[והנכנסים לביקור קצר ומסתפקים אם זו קביעות,
משתדלים לכבדם במיני מזונות יותר מכביצה כדי
שיברכו כדין].

אין מנשקים את הסוכה בכניסה או ביציאה.
ממצוות שמחת יום-טוב לשתות בכל אחד
מימי החג רביעית יין, אך אפשר לצאת ידי חובה
בשתיית הרביעית מכוס הקידוש (גם בלילה).

שחרית:

משכימים ומקדימים לקיים מצוות לולב,
ובפרט בפעם הראשונה.

אסור לאכול לפני נטילת לולב. והבריאים גם
אינם טועמים לפני-כן.

נטילת לולב בסוכה היא מצווה מן המובחר,
ומברכים בסוכה קודם התפילה. גם אם יורדים
גשמים, מצווה מן המובחר להמתין עד שייפסק
הגשם כדי ליטלו בסוכה.

כשנותנים את ארבעת המינים לאחר לברך, נכון
לומר בפירוש שהוא "במתנה על-מנת להחזיר"
[בספר המנהגים משמע, וכן נהג הרבי למעשה,
לומר זאת גם בחול-המועד], "והוא תועלת לנותן
ולמקבל".

איטר יד נוטל את הלולב בימינו שהוא שמאל
כל אדם, ואת האתרוג בשמאלו שהוא ימין כל
אדם.

שדרת הלולב צריכה להיות מול פני הנוטל.

עומד כשפניו למזרח, נוטל את הלולב ביד ימין
ומברך על הלולב, ונוטל את האתרוג בשמאלו
ומתחיל ברכת שהחיינו. בסיום הברכה - מצמיד
יחד את הלולב ומיניו לשליש העליון של האתרוג,
אשר אוחזו באלכסון קצת.

הנענועים: לדרום וצפון - לקרן דרומית
מזרחית, קרן צפונית מזרחית. למזרח - לאמצע
המזרח. למעלה - בהבאה מורידים תחילה מעט
"המשכה בעולם", ואחר-כך מביאים אל החזה.
למטה - בהבאה מעלים תחילה מעט "העלאת
העולם", ואחר-כך מביאים אל החזה. למערב [דרך
ימין] - שתי פעמים הראשונות לקרן מערבית
דרומית, בפעם השלישית - לאמצע מערב. [הכיוון
צריך להיות למזרח ומערב העולם, ולא שה'מזרח'

106) הרב אלי' ש"י לנדא אומר, שכך פשוט בלשון אדה"צ בסידורו,
ונהוג בין אנ"ש ללא עוררין. וכן נהוג כולי עלמא בצפת ובמירון, הן
בנענועים והן בפנייה למערב ב'בואי בשלום' - לפי רוחות העולם.
אמנם בבית חיינו "מתפללים ומנענעים לכיוון ארון הקודש, שהוא
לאמצע מזרח, אף שירושלים היא כ-35 מעלות לצפון (מאמצע
מזרח)" (הרב ש"ב ש"י לוי. ועצ"ע לגבי תפילה מאג"ק אדמו"ר
מהור"י"צ ח"ג עמ' צט).

באמירת ההושענות היה הרבי מחזיק את ארבעת המינים בשתי ידיו, ומצמידם לחזהו. אומרים תיבת 'הושענא' בראש ולאחרי כל ארבעת האותיות המקדימות (הושענא למענך אלוקינו... בוראנו...), וכן קודם כל 'אות' שבסדר אותו היום (הושענא למען אמיתך, הושענא למען בריתך... - כך נהג הרבי). באותיות שאומרן החזן בקול רם - שאז מקיפים בהן - אומרים 'הושענא' לפנייהן ולאחריהן.

הושענות דיום זה: 'למען אמתך'. מנהגנו שהש"ץ מתחיל לומר בקול רם מאות 'ס' או 'ע'. מדייקים לעשות היקף אחד שלם סביב הבימה, ומסיימים אותה באמירת אות ת'. ההקפות הן (נגד כיוון השעון) מזרח - צפון - מערב - דרום (מי שהתחיל ממקומו - ישלים סיבוב).

מי שאין לו ד' מינים - ייקח מאחר שכבר סיים ויקיף גם הוא. מי שאירע לו אָבֶל (רח"ל) בחג, וכן אָבֶל על אביו ואמו במשך כל י"ב חודש אינו מקיף. ויש לו לכבד בארבעת המינים שלו אדם אחר שאין לו ד' מינים - שיקיף הוא.

את הפסוקים "כי אמרת..." (ודומיו, שבסוף כל הושענא) אומרים רק בהושענא ארבה. בשנים האחרונות הורה הרבי לנגן "הושיעה את עמך..." בניגון הידוע.

את הפסוק "למען דעת..." שבסוף ההושענות, אומרים בקול רם כשמכניסים את ספר התורה להיכל.

מותר להחזיר לולב למים ביום טוב, ואף להוסיף עליו מים (עד מחצית מהכמות הנמצאת), אבל לא להחליף את המים. על-פי רוב נשמרים המינים כראוי ללא מים כשהם סגורים היטב בתוך גרתיק ניילון (שהוכן מערב יום טוב, עם ריסוס קל של מים פנימה, ליציירת לחות), או בתוך נייר-כסף. קריאת התורה: 'אתה הראת'. בפתחת הארון אומרים פעם אחת י"ג מידות. 'ריבוננו של עולם', יהיו לרצון, ואני תפילתי (פעם אחת), וממשיכים כרגיל: 'בריך שמיה... ישועה ורחמים'. מוציאים שני ספרי תורה, את הראשון מוליך הש"ץ, וקוראים בספר הראשון לחמישה עולים (ויקרא כב) "שור או כשב", מניחים ספר שני על הבימה ואומרים חצי קדיש. הגבהה וגלילה. קוראים

חסדו", וגם ביחיד. דהיינו: הש"ץ מקריא: "הודו... " והציבור [ולא הש"ץ] עונים בקול: "הודו", ואומרים בנחת "יאמר נא ישראל..."; הש"ץ מקריא: "יאמר נא ישראל... ", והציבור עונים בקול (והש"ץ עמהם בנחת): "הודו... ", ואומרים בנחת "יאמרו נא בית אהרן..."; הש"ץ מקריא: "יאמרו נא בית אהרן... ", והציבור עונים בקול (והש"ץ עמהם בנחת): "הודו... ", ואומרים בנחת "יאמרו נא יראי ה'..."; הש"ץ מקריא: "יאמרו נא יראי ה'", והציבור עונים בקול (והש"ץ עמהם בנחת) "הודו...".

הנענועים:

מנענעים את הלולב ומיניו ארבע פעמים בהלל: ב"הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו", ב"אנא ה' הושיעה נא", ובכופלו [בין שני הנענועים ב"אנא ה' היה כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו עושה הפסק כלשהו, כגון הנחת האתרוג, פיזור הרגליים, סידור הטלית על כתפיו וכדומה], וב"הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו" הראשון אשר בסוף ההלל. ואם בירך על הלולב בבית הכנסת קודם הלל, אינו מנענע ב"אנא ה' הושיעה נא" אלא פעם אחת.

סדר הנענועים: "הודו" - לדרום, "לה" - אינו מנענע¹⁰⁷ (אבל מצרף אמירתו לאמירת מילת "הודו", ואחרי עושים הפסקה כלשהי¹⁰⁸), "כי" - לצפון, "טוב" - למזרח, "כי" - למעלה, "לעולם" - למטה, "חסדו" - למערב. "אנא" - לדרום ולצפון, "ה" - אינו מנענע, "הושיעה" - למזרח ולמעלה, "נא" - למטה ולמערב¹⁰⁹.

הושענות:

מוציאים ספר תורה אחד, והמוציאו עומד אתו ליד הבימה ומחזיקו¹¹⁰. ארון הקודש נשאר פתוח עד גמר אמירת ההושענות. כמדומה שנהוג להקיף בבית הכנסת גם כשמתפללים ביחיד.

(107) מג"א ס' תרנ"א ס"ק יט בשם כל בו, הגמ"י ודרכי משה. (108) ע"פ שערי הל' ומנהג או"ח ח"ב ס' ערה = שלחן מנחם או"ח ח"ג ס' שכב.

(109) צ"ע איך מקיימים כראוי אמירה וענייה דש"ץ וקהל ב'הודו' וב'אנא', כשלמעשה כל אחד אומר ומנענע בקצב שלו.

(110) בלוח כולל-חב"ד כתוב שאם לכולם יש לולבים, יניחו את ספר התורה על הבימה. וע"ע.

הד' מינים שהוא מברך עליהם הוא מוסרם כדי שהקהל יוכל לברך עליהם. "מסופר על אחד הרה"צ (כמדומה מפולין) שהתנהג כן בקביעות, וכששאלוהו: והרי על-ידי המשמוש נוגעים בהעניין ד'הדר'? ענה, שאין לך 'הדר' [יותר] מזה, שכמה וכמה מבני-ישראל יקיימו בו מצווה נעלית זו!".

יום שישי,

ט"ו בתשרי, א' דחול-המועד¹¹¹

יום חמישי בערב - מוצאי יום-טוב¹¹²:

ערבית: אתה חוננתנו. יעלה ויבוא.
אם שכח - בכל תפילות חול-המועד, או שנסתפק בזה, ונזכר לאחר 'ברוך אתה ה' של סיום הברכה, יסיים 'למדני חוקיך', יתחיל 'יעלה ויבוא' וימשיך כסדר. אם נזכר אחר סיום הברכה קודם 'מודים' - אומר זאת שם, וימשיך 'מודים' (ללא חזרת 'ותחזינה'). אם התחיל 'מודים' חוזר ל'רצה'. אם כבר סיים 'היו לרצון' האחרון, חוזר לראש התפילה. אם נזכר [בתפלה שאחריה] בשחרית מתפלל שתיים - הראשונה לחובה, והשנייה לתשלומין.

הבדלה בסוכה. כשמבדיל על היין מברך אחר ברכת 'המבדיל' גם 'לישב בסוכה'.

שמחת-בית-השואבה נעשית בשנים האחרונות בלילות חול-המועד בכל אתר ואתר בפרסום גדול וברחובה של עיר, בהשתתפות תזמורת וברוב עם. כמו-כן נעשית שמחה וכו' לנשים בפני-עצמן.

למפטיר בספר השני (במדבר כט) "ובחמישה- עשר יום". הגבהה וגלילה.

הפטרת היום (זכריה יד): "הנה יום בא לה'", ומזכירים קדושת היום בברכה אחרונה. אשרי. הש"ץ נוטל את ספר-התורה השני ואומר 'יהללו'. חצי קדיש. מוסף של יום-טוב.

נשיאת כפיים: הכול מכסים את פניהם בטלית, וגם את הילדים מכניסים תחת הטלית. גם ידי הכוהנים מכוסות בטלית.

הכוהנים מפנים את פניהם לשמאלם, לימינם ולאמצע, בכל אחת מהמילים: 'ברכך', 'וישמרך', 'אליך', 'ויחונך', 'אליך', 'לך', 'שלום'.

כשאומרים תיבת 'ברכך' - המתברך ראשו באמצע. ה' - מיסב ראשו לימינו. וישמרך - באמצע. יאר - לשמאלו. ה' - באמצע. פניו - לימינו, וכן הלאה עד לתיבת שלום - באמצע.

כשמזכירים הכהנים את השם, אין הקהל אומרים "ברוך הוא וברוך שמו", וכן אין אומרים "כן יהי רצון" וכדומה.

כשהכוהנים נושאים כפיהם במוסף של יום- טוב אומרים הקהל "ריבוננו של עולם..." - בשעה שהכוהנים מנגנים דווקא, אבל כשהכוהנים אומרים את התיבות, צריך לשמוע. כשמנגנים הכוהנים לפני התיבה "וישם", אומר הקהל "ריבוננו של עולם... הצדיק". כשמנגנים לפני תיבת "לך" - "ואם... אלישע". כשמנגנים לפני תיבת "שלום" - "וכשם... לטובה". וכשהכוהנים אומרים תיבת "שלום", מסיימים "ותשמרני ותחנני ותרצני".

"אדיר במרום..." - אומרים אחר עניית אמן, כשעדיין הטלית על הפנים.

קידוש:

"אתקינו" דיום-טוב, "אלה מועדי", וברכות 'בורא פרי הגפן' ו'לישב בסוכה'.

המסובים מברכים 'לישב בסוכה' אחרי ברכת 'המוצאי'.

מבצע לולב:

הרבי הנהיג אשר בימי חג הסוכות יוצאים עם הד' מינים לרחוב וכיוצא בזה, מקומות שם נמצאים בני ובנות ישראל לזכותם במצווה זו. גם במבצע לולב משתדלים שייטלוהו בסוכה. [וכן לכבדם במיני-מוזנות, ולברך עמהם "לישב בסוכה"].

ידועה הנהגת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, אשר

111 (לבני חו"ל: ערבית דיו"ט. הדלקת הנרות: של-יום-טוב, ושהחיינו. סדר הקידוש בסוכה, הפעם: יין, קידוש, שהחיינו, לישב בסוכה. בהוצאת ס"ת בשחרית אומרים י"ג מדות פ"א, רבש"ע וכו', מוציאים ב' ס"ת וקוראים לה' עולים כדאמול 'שור או כשב', בספר הב' למפטיר כדאמול, הפטרה "ויקהלו אל המלך שלמה", אשרי, יהללו, מוסף כדאמול, נשיאת-כפיים וכו'. מנחה של יו"ט. ערבית לשבת. מצרפים את חלת עירוב-התבשילין ללחם-ימשה בליל שבת וביום השבת (ואוכלים אותה ואת התבשיל בסעודת היום).

112 לעניין בן חו"ל הנמצא בארה"ק ולהיפך, הפסיקה הרגילה של רבותינו נשיאינו בזה היתה ע"פ גללה (ולא ע"פ פס"ד אדה"א בשו"ע מהדר"ת סי' א ס"ח, לפי המקום בו נמצאים בפועל). ראה במהדורה האחרונה של הליקוט בנושא, בס' 'נתיבים בשדה השליחות' ח"א עמ' קב. וע"ע.

השני" ארבע פעמים, וכן הלאה), ולא כפי שהונהג על־פי ההקלטה משיחת י"ז תשרי תשמ"ט שלוש העליות הראשונות הן כמו בחו"ל: כוהן – "וביום השני", לוי – "וביום השלישי", ישראל – "וביום הרביעי", ורק הרביעי קורא את קרבן היום בלבד "וביום השני"¹¹³. וכיוצא־בזה בכל ימי חול־המועד¹¹⁴. אולם יש רבנים המחזיקים בהנהגה החדשה מתשמ"ט דווקא¹¹⁵. על המרא־דאתרא בכל קהילה להודיע לכל הציבור שלו את הכרעתו עבורם בזה.

בקרבנות בתפילת מוסף אומרים בארץ־הקודש "וביום השני", "ומנחתם".

בכל ימי חול־המועד (כמו ביום־טוב), חייבים האנשים לשתות בכל יום רביעית יין, לקיים מצוות שמחת־יום־טוב.

בדבר ביקור בקברי צדיקים בחול־המועד – ניתן להתפלל שם על הצריכים לישועה, אף ש"הנפשות עולות למעלה ואינן מושגות".

מסעות־מבצעים: במשך ימי חול־המועד יש לנסוע מחוץ לעיר לעורר יהודים בענייני תורה ומצוות, כולל הפצת המעיינות, ולדאוג לכך שיהיו גם שם ארבעה מינים כשרים, כולל הוספה במניין ההדסים, לפחות עוד ג' הדסים; ומה טוב – לצרף לנסיעה גם את האשת חבר', וכמו כן את הילדים, לחנכם גם בענייני הפצת המעיינות.

הדלקת נרות שבת חול־המועד: מברכים "להדליק נר של שבת־קודש", כרגיל.

(113) משא"כ בחו"ל מוסיפים לקרוא לרביע' גם את ב'יום השלישי', משום ספיקו של יום.

(114) ההתכתבות בין הגר"ב נאה ז"ל לבין הרבי בנדון נדפסה לראשונה במלואה ב'פרדס חב"ד' גיליון 16.

(115) דיון בנושא התקיים ב'התקשרות' גיליונות תר"מ־תרמ"ג, וראה גם בגיליון תרנ"א.

המניחים את הלולב ומיניו במים, מצווה להחליף בחול־המועד מדי פעם את המים, כדי שיישאר הלולב לח והדור.

במשך ימי חול־המועד מחליפים את ההדסים והערבות, כולם או חלק מהם, אבל אין לוקחים בכל יום ערבה חדשה.

מבצע תורה:

מכיוון שחול־המועד אסור במלאכה, וגם אין בו מצוות 'חציו לכם' דיום־טוב, ו'לענגו' דשבת, לכן נשאר בו על כל אחד ואחד הציווי המלא של "חייב לעסוק בתורה יומם ולילה ממש" (מלבד זמני התפילה ומלבד שמחת יום־טוב [ומבצעיו]), כמובן).

מבצע חינוך:

בהוראת כ"ק רבותינו, אדמו"ר מוהריי"צ והרבי נשיא דורנו, על המורים/ות לשמור קשר עם התלמידים/ות בימי חול־המועד.

מותר (ומצווה) לפתוח בית־ספר, ואם יש צורך – גם לכתוב, כדי להעסיק את התלמידים שלא יסתובבו ויכלו את זמנם בחוצות בימי חול־המועד, שאין לך 'דבר האבד' יותר מזה.

שחרית:

היום (ומכאן ואילך) אין מברכים 'שהחיינו' על הלולב (וגם ב'מבצעים' – למי שכבר בירך על הלולב בחג זה).

אין מניחים תפילין בכל ימי חול־המועד. תפילה של חול, יעלה ויבוא. הלל, הושענות 'אבן שתייה', קדיש תקבל. שיר־שלישום, לדוד ה' אורי, קדיש יתום.

קריאת התורה: מוציאים ספר־תורה וקוראים בפרשת פינחס לארבעה עולים. על־פי הוראת הרבי – נראה שיש לנהוג כמנהג הרווח באה"ק לקרוא לכל עולה את פרשת היום (היום – "ביום

לזכות

אנשי החסד הדגולים

הרה"ח ר' אברהם משה דייטש והרה"ח ר' גבריאל גופין שיחיו

ולע"נ האחים הרה"ח ר' זלמן יודא ור' יוסף יצחק,

בני הרה"ח ר' שלום ישעי' ע"ה דייטש